

RAŠYTOJ AS	APIBŪDINIMAS	ISTORINIS KONTEKSTAS	KŪRINIAI	TEMOS	APIE KŪRINIUS
Martynas Mažvydas	XVI a. raštijos lietuvių kalba pradininkas, dvasininkas-liuteronas, Renesanso epochos atstovas	XVI a. vyko reformacija, kurios tikslas-reformuoti katalikų bažnyčią, padaryti prieinamą Dievo žodį visoms tautoms jų gimtosiomis kalbomis. M. Mažvydas buvo liuteronų kunigas, dėl persekiojimo palikęs LDK ir atvykęs į Rytų Prūsiją, kur Karaliaučiuje 1547 m. sukūrė pirmąją lietuvišką knygą.	„Katekizmas“-pirmoji lietuviška knyga, kurią sudaro lotyniška dedikacija tikrajai rašytojo tėvynei LDK, lotyniška prakalba, lietuviška prakalba, elementorius, katekizmas, pirmasis giesmynas. Mums svarbiausia lietuviška prakalba	Tikėjimo tema Mokslo, išminties tema. Tautinės tapatybės tema	Nors lietuviai jau prieš 200 metų apkrikštyti, bet daug pagonybės liekanų. Poetas ragina „kaukus, žemėpačius, laukosargus pamesti“ ir imti į rankas knygą. Knyga padės atrasti tikrąjį Dievą. Jo pažinimas atvers kelią į pasaulio pažinimą. Anot rašytojo, Dievo žodžio nepažinęs žmogus pasmerktas tamsybėms. Rašytojas pačios knygos vardu kreipiasi į skaitytoją: „Broliai, seserys, imkit mane ir skaitykit...“ Prabyla apie knygą gavusios kartos pranašumą prieš ankstesnes kartas: jos norėjo mokslo siekti, bet neturėjo galimybių. Pažinti knygą, raštą-tai pažinti Dievą ir pasaulį, išsivaduoti iš tamsos. Žodį skleisti M. Mažvydas įpareigoja dvasininkus ir ūkininkus. Prakalboje įterptas nuoširdus valstiečio prisipažinimas paliudija, kad tauta, nors apkrikštyta nei Dievo žodžio nepažįsta, nei bažnyčioje nesilanko. Tad ši knyga turi įveikti pagoniškąsias tamsybes. Pirmoji lietuviška knyga atkreipia dėmesį į gimtąją kalbą, ja žmogui atskleidžia Dievo išmintį. Kartu skatina jos vartojimą, tautiškumą. Iki šios knygos visi rašytiniai šaltiniai rašyti lenkų ir lotynų kalbomis. M. Mažvydas buvo dvasininkas, tad suvokė bendruomeniškumo, visuomeniškumo svarbą. Atsakomybę už tamsos įveikimą jis nurodė dvasininkams ir ūkininkams, kad šie ūkiuose šeimyną mokyti. Tai naujas renesansiškas požiūris į tautą, suvokiant, kad jos ateitis priklauso nuo apsišvietusio žmogaus.
Mikalojus Daukša	XVI a. raštijos lietuvių kalba LDK pradininkas, dvasininkas, švietėjas, kovotojas dėl gimtosios kalbos teisių	XVI a. įkurtas Vilniaus universitetas stojo į kovą su Reformacija. Jame susitelkę švietuliai suprato tautos šveitimo būtinybę, ėmėsi kovoti už katalikų bažnyčią, už lietuvių, kuriai iškilo pavojus po Liublino unijos. Tad Vilniuje XVI a. pab. pasirodė pirmosios M. Daukšos sukurtos lietuviškos knygos	„Postilė“- pamokslų rinkinys, išverstas iš lenkų kalbos į lietuvių kalbą. Tačiau svarbiausia jos dalis būtent lenkiškai parašyta prakalba „Į malonųjį skaitytoją“, skirta lenkiškai kalbantiems ir gimtąją kalbą paniekinusiems lietuviams.	Kalbos tema	M. Daukša „Postilės“ lenkiškoje prakalboje išaukština gimtąją kalbą. Autorius teigia, kad tautos laikosi „ne pilių ir miestų gražumu“, bet vartodamos gimtąją kalbą. Ji yra „vienybės motina, pilietiškumo tėvas, valstybės sargas“. Po Liublino unijos išgalėjusį kalbėjimą lenkų kalba M. Daukša laiko ėjimu prieš prigimtį, Dievo nustatytos tvarkos pažeidimu: „Kur tai matyta, kad varnas suoktų kaip lakštingala, o lakštingala kranktų kaip varnas“. O kalbą paniekinusią tautą vadina „niekingu žemės užkampiu“. Pateikia lietuvių gėdinantį lenkų ir italų kalbų, kuriomis tautos rūpinasi, jomis kalba, leidžia raštus, pavyzdžius. Ji neniekina kitų kalbų, yra tolerantiškas, jų mokėjimą laiko privalumu, bet ragina gimtąją kalbą vartoti bažnyčioje, tarnyboje, namie.

				<p>Tikėjimo tema</p> <p>M. Daukša, kaip ir M. Mažvydas, dvasininkas, tad atkreipia dėmesį į pagonybės liekanas. Kol tauta neturi rašto gimtąją kalbą, nepažįsta tikrojo Dievo, garbina pagoniškausias dievybes, laikosi prietarų. Primeną Dievo nustatytą tvarką. Tai ji nurodo vartoti gimtąją kalbą. Jos ignoravimas-ėjimas prieš Aukščiausiąjį.</p> <p>Tautišku-mo tema</p> <p>M. Daukša „Postilės“ prakalboje pirmasis suformuoja renesansinį tautos supratimą. Tauta- tai bendruomenė, kurią vienija teritorija-tėvų žemė, papročiai ir gimtoji kalba. Būtent ji tautos išlikimo svarbiausias garantas. Po Liublino unijos lenkėjančioje Lietuvoje matydamas grėsmei tautos išlikimui, šią prakalbą parašė lenkiškai kalbantiems bajorams. Priminė vertybes, kurios svarbios, kad tauta išliktų, ir suformavo tautiškumo sampratą.</p>	
Jonas Radvanas	XVI a. Renesanso poetas, lietuviško herojinio epo lotynų kalba autorius.	J. Radvanas rašė praėjus nedaug metų po Livonijos karo (1558-1583), kuris pridarė didžiulių bėdų, sukėlė baisių nelaimių ir paliko daug nuostolių. Mirtis tada daugiau kaip dvidešimt metų vaikščiojo šalia kone kiekvieno žmogaus. J. Radvanas, pats būdamas tų įvykių liudininkas, rašė pirmiausia norėdamas palikti atminimą apie pagrindinę to karo laimėtoją - senąją Lietuvą. Didžiausių aukų karo frontas Rytuose pareikalavo iš LDK. Lietuvos kariuomenės karvedys Radvilas Rudasis tapo J.Radvano poemos pagrindiniu veikėju.	Epas „Radviliada“ išaukština Radvilos Rudojo gyvenimą, Lietuvą. J. Radvanas su pasigėrėjimu piešia Lietuvos gamtos grožį, vaizduoja krašto turtus, upes, girias, ypač pakiliai apdainuoja Nerį ir Nemuną. Iš pasakojimo apie M. Radvilos Rudojo gyvenimą ir mokslą matyti, ko didikai buvo mokomi, ir kartu išryškėja paties autoriaus nuomonė, ko jie turėtų būti mokomi. Gyvenime didikai paprastai rūpindavosi asmeniniais reikalais, o čia, vaizduojant M. Radvilos auklėjimą, iškeliamas pedagoginis idealas. Auklėtinis mokomas pažinti krašto teisę, istoriją, karo meną, lavinamas ir grūdinamas fiziškai. Viso mokymo tikslas turis būti tėvynės garbė. Radvila priimamas į Žygimanto Augusto dvarą ir, atsidėkodamas už tai, visą gyvenimą skiria valstybei, kovoja su totoriais, Livonija, Rusija. Tad poemoje kalbama apie	<p>Meilė, įsipareigojimas, pasiaukojimas tėvynei, tautinė tapatybė</p> <p>Lietuvos Paveikslas</p>	<p>XVI a. renesansinė literatūra kurta po Liublino unijos, kai iškilo pavojus Lietuvos valstybingumui, atsigręžė į aukštesnius luomus ir svarstė jų atsakomybės už tėvynę, jos gerovę klausimą. Herojinio lotynų kalba rašyto epo „Radviliada“ autorius Jonas Radvanas kaip sektingą pavyzdį visiems bajorams iškelia Lietuvos kariuomenės karvedį Radvilą Rudąjį. Priešingai nei dauguma didikų, jis nesirūpina tik asmenine gerove, o Mūsąjo išauklėtas gyvenimą paskiria valstybei ir kovoja už ją su totoriais, Livonija, Rusija. Šis herojus turėjo sužadinti bajorijos nerimą dėl valstybės.</p> <p>Atgimimo laikų rašytojas Jonas Radvanas herojiniame epe „Radviliada“ kuria galingos, stiprios, nepaprastų didvyrių turinčios Lietuvos paveikslą. Herojiniame epe, kuris buvo sukurtas LDK kancleriui, karo vadui Mikalojui Radvilui Rudajam paminėti ir išaukštinti, vaizduojama galinga LDK laikų Lietuva. Stipri Vytauto laikų Lietuva atsispindi Radvilo Rudojo skyde, kuris tampa dieviškosios apsaugos simboliu. Skyde, išmargintame geltonu metalu (geltonas metalas – auksas – nurodantis šalies turtingumą), Jonas Radvanas pavaizduoja ne tik didžiausias lietuvių kovas su priešais, tačiau ir nurodo, kokia didelė buvo Lietuva: „...juk nuo Baltijos jūros iki Juodosios / valdo lietuviai žemes...“ Tačiau tokios didžios šalies vaizdavimas - tai tik išmonė, mitas, nes poeto laikais tokios Lietuvos jau nebebuvo.</p> <p>Pristatydamas Lietuvą skaitytojui, poetas pavaizduoja jos</p>

			meilę, išipareigojimą, pasiaukojimą tėvynei, tautinę tapatybę, žmogaus ryšį su gamta.	Gamtos tema	geografinę padėtį, apdainuoja gamtos turtus, lietuvių tautos kilmę ir istoriją. Lietuva sunaudojama tarsi kokia aukso amžių gyvenanti valstybė, kurią sunaikino prasidėjęs karas. Tad kokios tai žemės? Jose savaime „lengva išmisti“, nes čia kiek užmatai stūkso girios, „viršūnėmis remiančios žvaigždynus, o šaknimis nusileidžiančios iki Stikso vėlių“. Giriose pilna žvėrių: elnių, briedžių, stumbrų, lūšių, stirnų, netgi taurų, o ežeruose ir upėse - žuvų, netgi didžiūnių. Lietuvių miškuose gausiai spiečiančios bitės, todėl žemdirbiai gauna turtingą medaus ir korių dovį. Toliau poetas pasigroži LDK upėmis: Dnepru, Dauguva, Nerimi, Vilnia, Šventąja ir Nemunu. Antrajame epizode pavaizduoja lietuvių kovas su gausiais priešais: totoriais, kryžiuočiais, lenkais ir maskviškiais. Antrojo epizodo kovų vaizdai turėjo paliudyti Radvilos protėvių narsą ir savotiškai parengti skaitytoją toliau apdainuojamai kruvino Ūlos mūšio panoramai.
M. K. Sarbievijus	Garsiausias XVII a. Europos poetas, atstovaujantis Baroko epochai	Gyveno Baroko epochoje, kurios metu siautė karai, maras, todėl ir gyvenime, ir literatūroje buvo aktuali mirties, laikinumo tema. M. K. Sarbievijaus kūryboje primenamas Baroko šūkis „Atsimink, kad mirsi.“	Lyrika, kurta lotynų kalba	Nepastovumo, lemties, laikinumo tema	M. K. Sarbievijaus poezijoje išryškėja aplinkos nepastovumo, likimo, lemties motyvai. Jo poezijos žmogus baiminasi kintančios aplinkos: „Kintanti sėkmė, nepastovios lemtys / Savo valdžioje laiko vargšą žmogų...“ („Krispui Levinijui“). Jis yra mokomas nesidžiaugti nei šlove, nei turtais, kadangi jie yra laikini: „Dešinė dosnia valanda ką davė, / Vėl kita pagrobs apgaulia kairiaja...“ („Krispui Levinijui“). O be to, mirties valandą turtai bei kitokios gėrybės praranda visą vertę, nes Dievo akivaizdoje visi yra lygūs: etinėje odėje „Telefui Likui“ teigiama: „... lemties ranka / Grobia miestus, / tautas ir varganoj tėkmėj / Nugramzdina ji karalius... / O virš griuvenų tų baisių, / Virš kapų, didžiūnus žemės priglaudusių, / Skries lemtis triumfuodama / ir žvaigždžių orbitas ji nusineš kartu / Sūkury nesuvaldomam.“ Todėl lyrinis subjektas yra išsigandęs, jaučiasi menkas dėl nuolat besisukančio lemties rato, kuris vieną akimirką apsvaigina laikiniais malonumais, pavyzdžiui, sėkme, o po to vėl viską atima. Toks lemties rato elgesys etinėje odėje „Telefui Likui“ yra vadinamas žaidimu: „Žaidžia ratas lemties, žaidžia mumis, deja.“ Taigi M. K. Sarbievijaus poezijos žmogus – individas, išgyvenantis krizę dėl gyvenimo trapumo, likimo baimės, nenusipėjamo gyvenimo.

<p>Kristijo-nas Donelaitis</p>	<p>XVIII a. lietuvių grožinės literatūros pradininkas, Švietėjas, dvasinininkas</p>	<p>XVIII a. lietuviams gyvenantiems Mažojoje Lietuvoje, iškilo pavojus. Į po maro ištuštėjusias sodybas kėlėsi kitataučiai, jiems suteikiamos privilegijos, atleidžiami nuo baudžiavos. Tad lietuvių kultūrą ima išstumti vokiečių kultūra, atsiranda nutautėjimo pavojus. K. Donelaitis, kaip išsilavinęs žmogus, ragino gyvenimo negerovėms priešintis doru gyvenimu, imti pavyzdį iš gamtos. Tai esą geriausi ginklai lietuvybei išsaugoti.</p>	<p>Poema „Metai“ yra XVIII a. etnografinių duomenų apie lietuvių valstiečių gyvenimą Rytų Prūsijoje šaltinis, istorinis jo tautinės savimonės liudijimas. Valstiečio gyvenimas vaizduojamas per keturis metų laikus, lydimas gamtos, kuri sektinas pavyzdys(gandro, lakštingalos epizodai), nes yra Dievo kūrinys, morali ir harmoninga. Pasakotojas lietuvininkų gyvenimą vertina religiniu, moraliniu, doroviniu, socialiniu, tautiniu pažiūriu. Metų veikėjai skirstomi į „viežlybuosius“ ir „nenaudėlius“. Tai Rytų Prūsijoje gyvenę lietuviai būrai, atsidūrę nutautėjimo pavojuje. K. Donelaitis į juos kreipiasi su aiškia tautine nuostata. Kūrinyje susiduria „lietuviškoji“ ir „vokiškoji“ kultūra. Kalbama, jog „vokiečiai lietuvininką per drimelį laiko“ arba kitataučiai, „lašinių lietuviškų prisiėdę, <...> viežlybus lietuvininkus išpeikt nesigėdi“. Menkinimui ir nutautėjimui raginama priešintis tik doru, moraliu gyvenimu. Savigyvos būtinybė, slėgusi šio krašto lietuvių, žeminamo žmogaus pasiryžimas kovoti dėl savo teisių yra vienas svarbiausių poemos motyvų. Lietuvybę saugančios, girtinos moralinės savybės: darbštumas, tautiškumas, orumas, religingumas, saikingumas, dorovingumas, lygybė(Pričkus, Krizas, Enskys, Lauras, Selmas). Smerkiamos, lietuvininkų giminei gėdą darančios ydos: tinginystė(Slunkiaus tinginystės filosofija, Plaučiūno nenušienautas laukas,</p>	<p>Gamtos tema</p> <p>Moralinių vertybių tema</p> <p>Tautinės tapatybės tema</p> <p>Darbo tema</p> <p>Tikėjimo tema</p>	<p>K. Donelaitis vaizduoja būrų gyvenimą per keturis metų laikus. Žmogus ir gamta gyvena tuo pačiu ritmu: gimsta, subręsta ir miršta. Gamta yra ne veiksmo fonas, o sektinas pavyzdys. Jos dėka poetas vykdo švietėjišką misiją. Moko būrus doru, „viežlybo“ gyvenimo, nes tik jis gali padėti išsaugoti lietuvybę. Kaip sektiną pavyzdį nurodo gamtą. Joje tvyro harmonija ir susiklausymas. Štai pavasarį sugrįžusių gandrų epizodas moko būrus rūpintis namais, juos kurti, atstatyti, ką laikas suardo. Atkreipia dėmesį į šeimos vienybę, nes gandrai ir gandrė dirba drauge, tik žmona lengvesnius darbus. Primena saiko jausmą, kai daug ir sunkiai dirbę pasitenkina tik keliomis „rupuizėmis“. Pagaliau primena padėką Aukščiausiam. Gandrai dėkoja, kad leido sugrįžti, rasti namus, susitikti kaimynus.</p> <p>Lakštingalos epizodas moko santūrumo, dvasingumo. Štai lakštingalos balsas dieviškas, bet juo nesididžiuoja, tik nakties metu gieda. O jei kam tenka ją išvysti, tai pasirodo it žvirblis. Balsas dieviškas, o išvaizda būriška. Kaip ir gandrai laikosi saiko, nepamiršta Dievo.</p> <p>K. Donelaičiui svarbus buvo lietuvybės išsaugojimas krašte, į kurį po maro plūdo svetimtaučiai. Tad poemoje jis auklėja, šviečia, moko būrus, kad šie laikytųsi lietuviškų tradicijų, papročių, nekalbėtų ir nesirengtų vokiškai. Sektina pavyzdys ir gamta, ir „viežlybieji“ būrai. Nenaudėliai, tokie kaip Slunkius, gėdinami, barami, išjuokiami. K. Donelaitis suprato, kad baudžiava-gyvenimo sunkenybė, tačiau neįsivaizdavo, kad ji gali būti panaikinta ir neragino prieš ją sukilti. Gyvenimo negerovėms ir už tautiškumą kovoti jis ragino tik dorai, moraliai gyvenant.</p> <p>K. Donelaitis teigia, kad darbas-žmogaus vertės matas, gyvenimo kokybės garantas. Jis užjaučia dėl baudžiavos, bet ragina atlikti ir ją, ir dirbti savo laukuose. Tvarkingai savo ūkiais besirūpinantys Enskys, Krizas, moterys- darbščios audėjos ne vienoje poemos scenoje išaukštinamos, jų darbas poetizuojamas. Nenaudėliai Slunkius, Plaučiūnas išjuokiami. Kai Dočys bando sukurti tingėjimo filosofiją, pateikdamas keturis pavyzdžius, kad spartus darbas žalingas, kad jo tėvas ir senelis jau sunkiai nedirbo, Pričkus jį gėdindamas išvadina „šūdvaliu“. Šienapjūtės, rugiapjūtės epizodai, kai visi laukai kruta, juda, yra vieni gražiausių poemoje.</p> <p>Kadangi K. Donelaitis dvasinininkas, poemoje jis nuolat primena Aukščiausiojo valią, skiepina pamaldumą. Filosofinės poemos idėjos skelbia, kad dievas sukūrė žmogų ir gamtą, jo viskas leista ir numatyta, ateis Paskutinio teismo valanda ir</p>
--------------------------------	---	--	---	---	---

			<p>Dočio varnų šaudymo epizodas), nevalyvumas (Pelėdos troba), girtuoklystė, šykštumas, apsirijimas, bedievystė (Dočys, Plaučiūnas, Slunkius, Pelėda) V. Būrų gyvenimas vaizduojamas, aprašant jo darbus (verpimas, audimas, mėžimas, šienapjūtė, rugiapjūtė, kiti vasaros darbai), linksmybes(vestuvės), aprangą (apranga einant į vestuves), trobesius (Pelėdos ir Selmo trobos) ir valgi . Poemoje filosofiškai įvertinamas žmogaus gyvenimas: vaikystė nerūpestinga („gimsta ABC nemokėdamas čiauškėt“), beaugdamas atneša tėvams daug rūpesčių, gauna išminties, pradeda darbelius su vargeliais: piemenauti, akėti, arti. Pagaliau pats sulaukia vaikų ir naujų rūpesčių ir ateinančio „senystos“.</p>		<p>atpildo sulauks nedorai gyvenę. Tad žmogus privalo besąlygiškai paklusti jo valiai, nepamiršti dėkingumo, kad leido gimti, leidžia gyventi.</p>
<p>Adomas Mickevičius</p>	<p>XIX a. lenkų-lietuvių poetas-romantikas, romantinės mokyklos pradininkas.</p>	<p>A.Mickevičius gimė istorinėje Lietuvoje (Naugarduke), protėviai buvo lietuvių bajorai, baigė VU, mokytojavo Kaune, rašė Lietuvos temomis. Tad kilmė, gyvenimas, veikla ir kūryba glaudžiai susijusi su Lietuva, su jos istorija ir lietuvių kultūra. Pats A.Mickevičius laikė save bendros Lietuvos bei Lenkijos valstybės piliečiu, nors niekada neslėpė, kad didesnes simpatijas jautė Lietuvai. Lietuva carinės Rusijos sudėtyje, tad svarbu kovoti su carine priespaula.</p>	<p>Eilėraštis „Odė jaunystei“</p> <p>Eilėraštis „Romantika“</p>	<p>Maišto, gyvenimo prasmės tema</p> <p>Laikinu-mo, anapusy-bės tema</p>	<p>Vienas žymiausių XIX amžiaus pradžios maištininkų buvo Adomas Mickevičius. Lenkų ir lietuvių poetas suprato, jog carinės Rusijos sudėtyje esanti tauta bus sunaikinta, jei niekas nepuoselės moralinių žmogaus vertybių. Studijuodamas Vilniaus universitete, kūrėjas su keletu studentų įkūrė filomatų ir filaretų draugijas, kurių pagrindinis tikslas buvo šviesti kitus ir padėti žmonėms tapti geresniais. Remdamasis tuo metu vyravusiomis Romantizmo epochos idėjomis, poetas visuomenę, ypač jaunimą, kvietė kovoti su carine priespaula ir tautiniame manifeste „Odė jaunystei“ teigė, jog „Laimingas kritęs kovoje tasai,/ Kuris kitiems padėjo kelią tiesiant/ Į rūmus ateities, į garbę šviesią.“ Nors A.Mickevičius už aktyvią veiklą slaptose draugijose buvo išstremtas iš Lietuvos, tačiau jis parodė pavyzdį, jog negalima tylėti, kai pasaulyje vyrauja neteisybė.</p> <p>Romantizmo žmogus pasirodo slaptais ryšiais susisaistęs su anapusybe, dramatiškai išgyvena skirtingų pasaulėžiūrų susidūrimą. A. Mickevičius kūryboje toks žmogus pasirodo baladėje „Romantika“. Mergina išgyvena mylimojo netektį: gyvenimas atrodo nebemielas, nes aplinkiniai žmonės nesuvokia jos skausmo, išgyvenamų jausmų, todėl atramos ieško anapusybjėje: bando pajusti mylimojo, kuris gali suprasti</p>

			<p>„Krymo sonetai“</p>	<p>Ryšio su tėvyne tema</p>	<p>„dvasią, nori pas jį nukeliauti, nes ten būtų laiminga. Tokie merginos išgyvenimai yra visiškai nesuvokiami racionaliajam seniui. Senis atstovauja Apšvietos pasaulėžiūrai, jo nuomone, pasaulį galima pažinti tik proto galia, jame egzistuoja tik tai, ką galime apčiuopti savo jauslėmis, todėl merginos ryšys su anapusybe, neapčiuopiamas, moksliskai neįrodomas ir protu nesuvokiamas, negali egzistuoti. Senis tokią merginos būseną suvokia tik kaip nestabilaus proto sukeltą iliuziją. Tačiau šią sceną stebintis Romantizmo pasaulėvokos žmogus nemano, jog vien protu galima suvokti pasaulį: jį galima pajusti ir jausmais, todėl merginos išgyvenama dvasinė būseną jam neatrodo keista ir nesuvokiama. Šis žmogus jaučia merginos išgyvenimus, jausmus. Šiais kontrastingais senio ir stebėtojo bei merginos pasaulėvokos bruožais įamžinamas tuometinių pasaulėžiūrų susidūrimas: senąją racionaliąją Apšvietos pasaulėžiūrą keičia naujos kartos formuojama emocionali Romantizmo pasaulėvoka. Todėl šiuo kūriniu Romantizmo jausmų, kaip ryšio su žmonėmis, svarbą suvokiantis poetas Adomas Mickevičius ne tik sukuria Apšvietos žmogaus ir Romantizmo žmogaus kontrastingus paveikslus, bet ir atskleidžia merginos, išgyvenančios šių pasaulėžiūrų susidūrimą, išgyvenamus jausmus.</p> <p>Didelį skausmą išgyvena žmogus, kuris yra ne savo noru atskirtas nuo gimtosios žemės. Tokių išgyvenimų yra patyrę lietuviai nuo senų laikų. Lietuvai nuolat teko kovoti už laisvę, o šias kovas lydėjo ir tremtys. Pavyzdžiui, XIX a. pirmosios pusės lietuvių ir lenkų poetas Adomas Mickevičius, Lietuvą laikęs savo Tėvyne, labai skaudžiai išgyveno jos ilgesį. Poetas už priklausymą Filomatų ir Filaretų draugijoms caro įsakymu buvo ištremtas iš Lietuvos be teisės sugrįžti. Gyvendamas Rusijoje jis sukūrė „Krymo sonetus“. Vienas iš jų – „Akermano stepės“. Lyrinis subjektas žavisi svetimo krašto grožiu: jis plaukia stepe tarsi per sausą okeaną, žavisi žydinčiais raudonais bužanais, bet šis grožis nenumalšina gimtojo krašto ilgesio. Žmogus stebi žvaigždes, įsiklauso į tylą – norėtų išgirsti balsus iš Lietuvos. Bet su liūdesiu taria: „Važiuokim, nieks nešaukia.“ A.Mickevičiui taip ir neteko daugiau jos pamatyti, bet meilę Lietuvai išsaugojo savo širdyje. patriotizmu ir kančia persmelktas eilutes: „Tėvyne Lietuva, mielesnė už sveikatą!/Kaip reik tave branginti, vien tik tas pamato./Kas jau tavęs neteko.“ Tokius išgyvenimus patyrė lietuviai ir Sibiro tremtyje. Būdami amžino šalio žemėje, ilgėjosi Lietuvos sukilimų dalyviai, knygnešiai, XX amžiuje sovietų ištremti lietuviai. Tremtinių kūryba – skaudus liudijimas apie patirtas kančias ne tik dėl blogo gyvenimo sąlygų, bet ir dėl prarastos</p>
--	--	--	------------------------	-----------------------------	---

<p>Antanas Baranauskas</p>	<p>XIX a. poetas-romantikas, dvasininkas, kalbininkas, gimtosios kalbos aukštintojas</p>	<p>Lietuva carinės Rusijos sudėtyje. Vyrauja lenkų kalba. Poetas taip pat buvo nutolęs nuo gimtosios kalbos, nutautėjęs. Perversmas įvyko, kai vienas dėstytojas pasityčiojo iš lietuvių kalbos, kaip netinkamos poezijai. Poetas poemą „Anykščių šilelis“ per dvi vasaros atostogas sukūrė kaip įrodymą, kad lietuvių kalba turtinga ir poezijai tinkama.</p>	<p>Romantinė poema „Anykščių šilelis“</p>	<p>Gamtos tema</p>	<p>Tėvynės. Žmogus, kuris jaučia ryšį su savo žeme, su tautos būtimi, svetimame krašte prigyti negali.</p> <p>„Anykščių šilelis“ - reikšmingiausias Baranausko kūrinys, kuriame apdainuojama gimtojo krašto gamta, idealizuojama Lietuvos senovė, kaip kontrastas jo laikotarpio realijomis. Poemoje atskleidžiamas gamtos ir žmogaus dvasinis ryšys, išreiškiamas protestas prieš tautinį lietuvių tautos engimą. Pirmoje poemos dalyje poetas skaitytoją vedžioja po Anykščių šilę, suteikdamas jam galimybę meninį vaizdą ne tik regėti, bet ir išgirsti, užuosti, palytėti. Regimasis vaizdas kuriamas, laikantis nuoseklumo. Žvilgsnis kyla aukštyn: pirmiausia sustojama prie samanų, po to pastebimos uogos, grybai, krūmai, galop gėrimasi medžiais. Visi regimieji vaizdai išsiskiria spalvomis, formomis: barsto juodas ir raudonas uogas, išsidėsto ant " žalio, rausvo, balkšvo dugno taškai grybų" ir "marguliuoja iš savų sodybų". Stebina ir juos apibūdinantys epitetai, palyginimai: "kazlėkai<...> tartum kupkeliai kniūpšti", ūmėdės sidabrinės. Turtingas ir šilelio kvapų pasaulis: susipina sakų, skujų, samanų, uogienojų, žolelių, medžio žiedų,</p>
----------------------------	--	--	---	--------------------	--

				<p>Žmogaus ir gamtos ryšys</p>	<p>skruzdėlyno dvelksmas. Poetas palygina, kad kvėpuoja miškas "nelyginant žvėris". Visi kvapai "sumyšta, kad nei nosis nepžišta". Netikėtai dvelkimas įsilieja į miško garsų aprašymą: jis kupinas medžių šlamėjimo, paukščių bei žvėrelių garsų ir juos girdinčio žmogaus išgyvenimų. Visa šlama, treska, taukši, mekena, taukši, liuoksi, šnibžda, šnypščia, klega, gageną, pinasi ir džiaugsmas, ir skausmas ("toj juokias, toj vaitoja, è toj niekus klieđa"). Ir žmogaus ausis tai ne tik atpažįsta, bet ir moka pamėgdžioti. Išgirsta poetas net miško tylą: "Vidunakty taip tyku,-kad girdi kaip jaunas/ Lapas arba žiedelis ant šakelių kraunas...". Tai įsijautimo viršūnė, kada atsiveria žmogaus širdis, nutolstama nuo rūpesčių ir buitės. Taip paliudijamas šventas žmogaus ryšys su mišku, kuriame jo dvasią aplanko pilnatvė ("kad net dūšia kaip varpa pribrendus nulinko"), siela nuskaidrėja. Ir šie jausmai, išgyvenimai atsiskleidžia nepaisant to, kad poemoje nėra veikėjų. Taip yra todėl, kad A. Baranauskas surado žodžių ir vaizdų, rodos, nenusakomoms būsenoms atkurti.</p> <p>Antroji poemos dalis epiškesnė. Joje aprašoma šilelio istorija nuo pagonybės laikų iki nykios dabarties. A. Baranauskas, panašiai kaip ir S. Daukantas istoriniuose veikaluose protu ir širdimi suvokia, kad miškas yra lėmęs lietuvių gyvenimą, būdą, charakterį. To įrodymas-trys etapai, kuriais autorius remiasi, norėdamas papasakoti šilelio naikinimo istoriją. Pirmasis etapas, kai miškai pradėti kirsti įvedus krikščionybę. Antrasis - bado, karo ir maro metai. Tada miškas pasigailėjęs žmogaus, simboliškai davęs sutikimą jį kirsti. Ir lietuviai tai darė skaudama širdimi. Tačiau jų anūikai, proanūčiai mišką kirto, pardavinėjo, mainė į degtinę, nejausdami sąžinės priekaištų. Po pirmojo ir antrojo miško naikinimo etapo lietuviai jį atsodinę. Ir jis vėl žaliavo, žmogui teikė ir materialinę, ir dvasinę paramą. Trečiąjį išbandymą miškas patyrė, atėjus caro valdžiai, kuri iš žmogaus atėmė mišką, kirto, pardavinėjo. Ir šis galutinis šilelio sunaikinimas toks skaudus, kad giesmė nutrūksta neužbaigta.</p> <p>A. Baranausko miško fone iškyla žmogaus portretas, jo ryšiais su gamta. Poetas liudija lietuvių ir šilo vienovę. Tai jo garsai ir kvapai skatino žmogaus jausmingumą, kūrybiškumą: „È tik junta dažniausiai, kad širdis neskaudžia,/ È tik pilna pajautų labai ramiai griaudžia..." Miškas lėmė charakterį, gyvenimo būdą. Jam ramiai ošiant gyventa taikiai, tyliai, žmogaus būta jausmingo, dvasingo. Todėl medis garbintas, be reikalo nekirstas: vyžos iš karnų pintos, tvoros buvusios iš žagarų, pasitenkinta išvartomis. Žinojo žmogus, kad miškas gelbės sunegalavus („...Ligas visas lietuvių su parakaitu varęs.."), badą ir marą patyrus. Taip, anot poeto, „vis žgadoj gyvenę,/</p>
--	--	--	--	--------------------------------	---

					Jaunystėj pasižinę ir draugėj pasenę". Miškas lietuviui buvęs kaip ispanams kalnai ar rusams jūra. Tai tiek dvasinių, tiek materialių gėrybių šaltinis.
--	--	--	--	--	---

<p>Vincas Kudirka</p>	<p>XIX a. pab. prozininkas, poetas realistas, publicistas, vertėjas, kritikas. Vienas tautinio sąjūdžio ideologų, formavęs lietuvių visuomenę pagal europietiškojo demokratizmo principus. „Tautiškos giesmės“ autorius.</p>	<p>Lietuva carinės Rusijos sudėtyje. Bręsta nacionalinio išsivadavimo judėjimas. Slapta leidžiamas „Varpas“, žadinamas tautinis sąmoningumas.</p>	<p>Eilėraštyje „Labora!“, kurtame universiteto baigimo proga, liečiami aktualūs visuomeninio gyvenimo klausimai: raginama šviestis ir pasiaukojamai dirbti gimtojo krašto gerovei, ugdyti tautinį susipratimą, smerkiamas savanaudiškumas, išsižadėjus tautinių interesų dėl „trupinėlio aukso, gardaus valgio šaukšto“, išsigandus galimų kliūčių ir sunkumų. Žmogus, ypač jaunas, raginamas dirbti visuomenės labui. Darbuotis visuomenei – doras, aukštas ir kilnus idealas. Šis eilėraštis yra parašytas spaudos draudimo metais, todėl jame tiek daug raginimų dirbti, kovoti dėl savo mylimos tėvynės Lietuvos. „Labora!“ yra tarsi šūksnis, kuris turėtų pažadinti jaunimą. Eilėraštis pulsuoja jaunatviška energija, gėrimasi jaunystės galiomis. Poetas ragina visus suskubti, nes gyvenimas vietoje nestovi, ir senatvėje žmogus sustingsta, ir darbas nevilioja. Antro posmo eilutė ” kol dega krūtinėj šventa ugnis toji,” byloja, kad jaunimas gali pasiekti daug, nes krūtinėje rusena noras ir užsispyrimas, tik šiek tiek jaunimą reikia paskatinti, pastūmėti, nukreipti teisingu keliu. O kai pasieki savo trokštamo tikslo, taip būna gera, “jog menkas ir silpnas net milžinu stoji.” Svarbiausia jog liktų pėdsakas po mirties. Tave turi atsiminti, kad tu buvai žmogus, kad tu gyvenai ir pasiaukojai, darbavaisi žmonijos, tautos labui. O jeigu gyvenimas labai apsunks nuo sunkaus darbo, “tai žvilgtelk ant darbo jaunų draugų tavo.” Eilėraštis „Varpas“ „Tautiška giesmė“</p>	<p>Asmens ir tautos istorinio likimo suvokimas.</p> <p>Asmens laisvė, tautinis apsisprendimas, pareiga visuomenei.</p> <p>Individo maištas, naujo pasaulio kūrimo užmojis.</p>	<p>Aktualiausia tautinė vertybė, kurią teigia literatūra, yra darbas vardan savo krašto. Ją ir savo gyvenimu ir kūryba itin aktyviai teigė XIX a. pabaigos kūrėjai. Ryškiausias tokios asmenybės pavyzdys yra nacionalinio išsivadavimo judėjimo pradininkas, laikraščio „Varpas“ leidėjas, „Tautinės giesmės“ autorius V. Kudirka. Nepakluses tėvų valiai ir kunigystės studijas iškeitęs į mediciną, jis save pasmerkė skurdui ir asketiškam gyvenimui. Bet tai nesutrukdė gimti supratimui, kad yra lietuvis, ir visą savo energiją bei gyvenimą skirti lietuvių tautai žadinti. Jo redaguojamas ir finansiškai remiamas laikraštis „Varpas“ tamsos ir priešpaudos pavergtoje Lietuvoje stojo į kovą su carine priešpaua, išgarsino Lietuvos vardą ir paskatino kitataučius viešai svarstyti lietuvių spaudos, uždraustos raštijos lietuvių kalba ir valstybingumo klausimus. Caro žandarų persekiojamas, kalinamas, jis šios veiklos nenutraukė iki gyvenimo pabaigos. Širdo ant tų, kurie nenorėjo dirbti šio švento darbo, jaudinosi dėl lietuvių inteligentų abejingumo visuomeninei ir kultūrinei veiklai. Tad ne viename kūrinyje abejinguosius kritikavo, kreipėsi į jaunuomenę. Eilėraštyje „Labora“ ne tik pavadinimu, bet ir retoriniais suukimais skatino fizinę ir dvasinę energiją skirti kilniems, sau ir visuomenei prasmingiems tikslams: „Kol jaunas, o broli, sėk pasėlio grūdus/ Ir dirvos neapleiski!“ Nurodė, kad darbas suteikia galimybę mažam ir menkam pasijusti milžinu. Taigi sąmoninga, aktyvi veikla vardan tautos buvo V. Kudirkos ir daugelio jo kartos šviesuolių gyvenimo ir kūrybos pagrindas.</p> <p>Istorinės aplinkybės nulėmė, kad literatūroje dažniausias maištas prieš priešpauą, pavergimą. XIX a. – carinės priešpaudos laikas. Žiauriai nuslopinami valstiečių sukilimai galop uždraudžiama lietuviška spauda. Tad dėsniai literatūroje išskyla su tuo nesusitaikančio žmogaus paveikslas. Maištininkais galima vadinti ir pačius rašytojus, poetus. Štai vienas įžymiausių tautinio sąjūdžio veikėjų V. Kudirka pasirinko lietuviybės kelią, nepaisydamas caro valdžios kliūčių, bauginimų, įkalinimo. Redaguojamame leidinyje „Varpas“ bei poezijoje kvietė „Kelkite! Kelkite! Kelkite!“ kreipėsi į jaunus žmones, ragindamas juos sėti pasėlio grūdus, siekti idealo. Jo sukurta „Tautinė giesmė“ nurodo kelius, kaip atgaivinti tautos savastį, pažadinti nacionalinį sąmoningumą. Visų pirma, žmogus privalo neužmiršti praeities, po to eiti doros keliu, nesavanaudiškai dirbti. Tai įvykdęs gali kreiptis į Aukščiausią Dievybę saule, kad ji tamsumas prašalintų. Taigi ir pats V. Kudirka, ir jo kūrybos žmogus nesusitaikė su pavergimu, tautos dvasios slopinimu.</p>
-----------------------	--	---	--	--	--

<p>Maironis</p>	<p>XIX a. pab.-XX a. pr. romantikas, išaukštinęs istorinę praeitį, idealizavęs gamtą, sukūręs ryžtingo, veiklaus, maištingo, dramatiško herojaus paveikslą. Spaudos draudžiamojam laikotarpiu didžiausias poetas, poezijoje išreiškęs to meto tautinius siekimus, dėl to vadinamas tautinio atgimimo dainiumi. Savo poezijos įtaka kitiems rašytojams sukūrė lietuvių literatūroje vadinamąją maironinę mokyklą. Teologijos magistras, daktaras, Kauno kunigų seminarijos rektorius.</p>	<p>Kūryba tiesiogiai susijusi su XIX amžiaus pabaigos ir XX amžiaus pradžios pokyčiais lietuvių literatūroje. Tai tautinio atgimimo laikas, kai carinės Rusijos sudėtyje esančioje Lietuvoje nelegaliai plinta laikraštis „Aušra“, kai knygnešiai platina draudžiamą spaudą lietuvių kalba. Tuo metu šviesuoliai kvietė aukotis tautiečius visuomenės idealams, dirbti tautos labui. Patriotinėje-visuomeninėje Maironio kūryboje išpažįstama tėvynės meilė, visuomenė, ypač j</p>	<p>Svarbiausia lyrikos rinktinė „Pavasario balsai“, išleista 1895m. Žodis „pavasaris“, kaip ir dažnai tekstuose minima aušra, rytas tampa metaforomis, išreiškiančiomis tautos atsinaujinimo, laisvės viltį. Iškyla kontrastas tarp dabarties ir praeities. Idealizuojamos lietuvių kovos su kryžiuočiais, Mindaugo, Vytauto laikų Lietuva. Siekiama XIX a. žmogų šiais pavyzdžiais įkvėpti, paskatinti kovai prieš nacionalinę priespaudą.</p>	<p>I. Skatinamos tautos atsinaujinimo, laisvės idėjos: -Iškeliant kontrastą tarp dabarties ir praeities: „Jaunoji Lietuva“ „Miškas užia“ „Senelio skundas“ „Vilnius (Prieš aušrą)“ „Trakų pilis“ „Aš norėčiau prikelti“ -Piešiant platų panoraminį Lietuvos vaizdą ir žadinant tapatumo su savo tėvyne jausmą: „Lietuva brangi“ „Kur bėga Šešupė“ „Šatrijos</p>	<p>Į tėvynę-Lietuvą žvelgiama XIX a. pabaigos žmogaus, tautinio sąjūdžio dalyvio akimis. Tėvynės meilė pripildo visą žmogaus būtį, su ja susiejamas likimas. Tėvynė įgyja mylimo žmogaus pavidalą. Poetui rūpi, kas laukia tėvynės, kokia jos ateitis, ar pavyks nusimesti carizmo jungą, ar tautinis sąjūdis pajėgs sutelkti lietuvių jėgas. Kad juos uždegtų, įkvėptų, prikeltų garbingą praeitį, jos istorinius ženklus, tautos patyrimą. Šie vaizdai didingi, taurūs, žadinantys patriotiškumą, ryžtą būti „savo tautos ir savo žemės sūnumi“. Tokį patį tikslą poetas kelia poetindamas tėvynės gamtą, stebėdamas kraštą iš aukštai ir iš toli. „Kur šiandieną Jinai?/ Miega jos milžinai;/ Po žemių jų ilsis krūtinė!/ Kaip po audrų didžių/ Kad ant marių plačių/ Užmiega vilnis paskutinė./ Kur garsioji šalis,/ Varius savo vilnis/ Lig Dono ir marių Juodųjų?.../ Vienas garsas tiktai./ Vien apžėlę kapai/ Beliko iš amžių senųjų!“ „Girios tamsios, jūs galingos,/ Kur išnykote, plačiausios?/ Dienos praeities garsingos,/Kur pradingote, brangiausios?“ „ Ne taip senovės tėvai gyveno./ Kaip skurstame vargšai šiandieną./ Paklausk, jei nori tėvučio seno,/ Ar neina blogesniai kas dieną?“ „Tai Vilnius rūmais/ Dunkso tarp kalnų plačiai!/ Naktis jį rūbais tamsiais kaip dūmais/ Dengia! Jis miega giliai!/ Kame tas garsas, kuriuo skambėjai?/ Kame galybė ir pranokėjai?/ Kur tavo, Vilniau, tie spinduliai,/ Kuriuos skleidei/ Lietuvai, mūsų tėvynei?“ „Pilis! Tu tiek amžių praleidai garsiai!/ Ir tiek mums davei milžinų!/ Tu Vytauto didžiojo galybę matei,/ Kad jojo tarp savo pulkų!/ Kur tavo galia, garsi palikimais?/ Kur ta senovė, brangi atminimais?“ „Aš norėčiau prikelti nors vieną senelį/ Iš kapų milžinų/ Ir išgirsti nors vieną, bet gyvą žodelį/ Iš senųjų laikų!/ Gal poezijos naują pasemčiau šaltinį./ Tik ne tą šiandieninį,/ Kurs ir rūbą, ir dvasią paskolintą gavo./ Oi, ne savo, ne savo!“ Maironis sukuria platų panoraminį Lietuvos gamtos vaizdą, savotišką poetinę geografiją. Lyrinis subjektas regi Nemuną, Nevėžį, Dubysą, Šešupę, Medvėgalio ir Šatrijos kalnus, Baltijos jūrą. Tai tampa Lietuvos emblemomis, žmogaus pasididžiavimo savuoju kraštu ženklais. „Kaip puikūs slėniai sraunios Dubysos,/ Miškais lyg rūta kalnai žaliuoja/ <...> Ten susimąstęs tamsus Nevėžis/ Kaip juosta juosia žaliąsias pievas;“ „Kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka,/ Tai mūsų tėvynė, graži Lietuva;“ „Į Žarėnus miškais nuo Šiaulių/ Jei pro Luokę kada bekeliausi,/ Nepamiršk</p>
-----------------	--	--	---	---	--

				<p>kalnas“</p> <p>-Sukuriant tėvynei įsipareigojusio, kitus šią pareigą prisiminti skatinančio herojaus paveikslą: „Jaunoji Lietuva“</p> <p>„Šalin dūsavimai“</p> <p>„Užtrauksim naują giesmę“</p> <p>„Nebeužtvenksi upės“</p> <p>II. Atveria individualius žmogaus išgyvenimus: -Skausmingai apmąsto poeto misiją, kūrybos likimą, santykį su tauta:</p> <p>„Taip niekas tavęs nemylės“</p> <p>„Išnyksiu kaip dūmas“</p> <p>„Kam širdį davei?“</p> <p>-Gamtos vaizdais skausmingai atveria romantinio herojaus</p>	<p>sustabdyti arklių/ Ir ten kalną užlipti aukščiausį.“</p> <p>„Tik į darbą greičiau!/ Tik mylėkim karščiau!/ Tik, vyrai, pajudinkim žemę!“</p> <p>„Kaip vyrai be baimės mes stokim į kovą./ Kaip milžinas amžių baisus./ O meilė tėvynės tebūna vadovu/ Ir Dievas, kurs valdo visus!“</p> <p>„Į darbą, vyrai ! Šalį jauną/ Prižadins meilės rytmetys; <...> Tas ne lietuvis, kurs tėvynę/ Bailiai kaip kūdikis apleis;“</p> <p>„Ginkime kalbą, žemę, jos būdą!/ Stokim į darbą kaip milžinai!/ <...> Kas vakarykščio sapno ieškotų./ Tam labai naktį galim užtraukt;“</p> <p>Nors Maironio lyrinis subjekto gyvenimo tikslas- Tėvynė, bet jam būdingi dvasiniai ieškojimai, prieštaravimai. Ypač atsidūręs gamtos akivaizdoje, susitikęs su savimi, jis pajaučia nesąsaištinis ir visagalis, kupinas abejonių, nerimo, ilgesio, dramatinio. Žmogus ieško atsakymų į visuotinius būties klausimus. Juos aktyvina gamtos tyla, paslaptis, savitas ritmas, kuriam, deja, žmogaus širdis nepavaldi. Žmogus apgailėstauja dėl vienatvės, skausmingų meilės išbandymų, sudužusių vilčių, būties trapumo.</p> <p>„Jau niekas tavęs taip giliai nemylės./ Kaip tavo nuliūdęs poeta!/ Ar kas ir kančių tiek pakelti galės/ Tiktai dėl tavęs numylėta?“</p> <p>„Išnyksiu kaip dūmas, neblaškomas vėjo./ Ir niekas manęs neminės!<...> Užmirš mano giesmes! Poetai kiti/ Ieškos įkvėpimo brangaus;<...>/ Ir kas ta garbė, giesmėmis apdainuota?/ Šešėlis, kurs bėga greta!/ Išnyko žmogus: ir svajota-sapnuota/ Išblyško kaip ryto aušra!“</p> <p>„Kam man Tu, Viešpatie, davei/ Tą karštą širdį vien kentėti?/ Kodėl aš negaliu blaiviai./ Šaltai kaip dauguma žiūrėti?“</p>
--	--	--	--	---	---

				<p>vidinius išgyvenimus, dramatiškas būsenas:</p> <p>„Vasaros naktys“</p> <p>„Užmigo žemė“</p> <p>„Miškas ūžia“</p> <p>„Nuo Birutės kalno“</p> <p>III. Rūsčiai pasmerkia visuomenės ydas, idealų ir vertybių ignoravimą.</p> <p>„Mano moksladraugiams“</p> <p>„Skausmo balsas“</p> <p>„Nuolat verkslenantiems politikams“</p>	<p>„Ramios, malonios vasaros naktys;/ Medžio užmigęs nejuda lapas;/ Viskas nutilo, viskas nurimo,/ Vienos tik žvaigždės mirkčioja, dega.<...>/ Kam gi nemigdot mano troškimų?/ Ko man taip ilgu, ko man taip liūdna?“</p> <p>„Neužmigdys naktis žvaigždės,/ Nenuramins širdis troškimų;/ Dvasia ko ieško, kas atspės,/ Kai skęsta ji tarp atminimų!“</p> <p>„Miškas ūžia, verkia, gaudžia;/ Vėjas žalią medį laužo;/ Nuliūdimas širdį spaudžia,/ Lyg kad replėmis ją gniaužo.“</p> <p>„Išsisupus plačiai vakarų vilnimis,/ Man krūtinę užliek savo šalta banga/ Artą galią suteik, ko ta trokšta širdis,/ Taip galingai išreikšt, kaip ir tu, Baltija!<...> Liūdna man! Gal ir tau? O kodėl-nežinau;/ Vien tik vėtrų prašau, kad užkauptų smarkiau;/ Užmiršimo ramaus ir tarp jų nematau,/ Betgi trokštu sau marių prie šono arčiau.“</p> <p>Poetas nelieka abejingas Nepriklausomybę atgavusios tautos negerovėms, nutolimui nuo tautinio sąjūdžio idėjų. Satyrose ironiškai kreipiasi į bendražygius, pasukusius karjerizmo keliu, siekiančius asmeninės naudos. Poetui nepriimtinas betikslis buvimas šioje žemėje, sielos rambumas, dvasinių polėkių stoka. Tad apnuogina šį kelią pasirinkusių menkystę, jiems pranašauja moralinę pražūtį.</p> <p>„Mano gudrūs draugai greit į žmones išėjo;/ Žemės išmintį giliai suprato;/ Išsiblaivė sapnai! Nebegaudu jau vėjo;/ Iš aukštybių ir žiūri, ir mato!<...>/ Vyrai sveiko jau proto/ Turi sališnus aukštus! Ko reikia!?!/ Neišriš be naudos kapšo, rubliais kupoto!/ Viską sprendžia iš aukšto ...ir peikia!“</p> <p>„Giedojau meilę, jauną viltį;/ Skambėjo stygos man saldžiai;/ Šiandieną tenka ar nutilti,/ Ar verkt už išgamas skaudžiai.<...>/ Žinau, dabar jums daug nereikia;/ Pavalgius atilsio saldaus;/ Ir, nieko pikto kaip neveikę,/ Kai mirste, tikitės Dangaus.“</p> <p>„Ne jums jaunos tėvynės saulė teka;/ Per akinius joj viskas jums juodai!/ Ne meilė jums į rūsčią širdį šneka,/ Tiktai garbės užgautos apmaudai.“</p>
--	--	--	--	---	---

				<p>Laimės, laisvės siekis</p> <p>Šeimos tema Istorinių įvykių įtaka žmogaus gyvenimui</p>	<p>slegiamo žmogaus gyvenimas nekokybiškas. Maža to, jis bijo ir Visagalio teismo. Taigi J. Biliūnas žmogų vaizduoja kaip sąžinės ramybės, santarvės su pačiu savimi trokštančią, krikščioniškomis vertybėmis besivadovujančią asmenybę.</p> <p>J. Biliūnas alegorinėje pasakoje „Laimės žiburys“ liudija, kad be aukos nepasiekama laimė. Jei siekiama įveikti blogį, būtina prieš jį sukilti, maištauti, būti drąšiam, ryžtingam, rinktis individualistinį kelią. Didžioji visuomenės dalis yra kaip J. Biliūno aprašyti minia-tamsi, baili, atsargi, gyvenanti naktyje. Ant kalno sušvitus stebuklingam žiburiui, juo gėrisi, bet prasmės nesuvokia. Turi atsirasti išskirtiniai individai, kurie minią pranoksta intelektu, išmintimi. Tai jaunikaitis ir senelis. Vienas perskaito aukso raidžių užrašą, kitas jį paaiškina. Pespėjimas apie aukas, kurių pareikalas būsima laimė, minią išgąsdina, atitolina. Ji nepalaiko atsiradusių prometėjiškos dvasios žmonių, elgiasi egoistiškai, nes siekia nuo aukos atkalbėti artimuosius, mylimus: „Niekas nenorėjo savo gyvasties aukoti. Ir ne tik savo gyvasties nenorėjo aukoti: dar ir vieni kitus nuo to atkalbinėjo“. Ir jei šiems raginimams būtų paklusta, baimei pasiduota, neišauštų viena pavasario diena. XX a. pradžioje nebūtų sujudėjusi carinė santvarka. Bet pasakotojas skelbia ją atėjus. Drąsuoliai, dvasiškai subrendę aukai, stoja į alegorinę akistatą su blogio jėgomis, kopja, virsta akmenimis. Net ir pasiekusiems viršūnę nesuteikiama laimė džiaugtis įgyvendintu siekiu. Jie virsta akmenimis. Bet jų aukos prasmę netrukus pajaučia visi. Stoją laimė, santarvė, ramybė, lygybė. Keiktasis kalnas tampa aukų garbinimo vieta. Taigi rašytojas ezopine kalba, pasirinkęs pasakos formą, aprašo kelią į žmonijos laimę ir laisvę, kuris neišvengiamai nueinamas tik aukai pasiryžusių dėka.</p> <p>Psichologizmą lietuvių literatūroje įtvirtinęs lyrinės novelės meistras Jonas Biliūnas dažniausiai vaizduoja dėl kito nelaimės kenčiantį arba sąžinės balso kankinamą žmogų. Pasakotojas, kuris kartu yra daugelio aprašomų situacijų dalyvis, jautriai žvilgsniu, artimu pačiam autoriui, įsižiūri į sutiktus žmones ir sielojasi drauge su jais. Į 1863 m. sukilimo įvykius nukeliančioje apysakoje „Liūdna pasaka“ tėviškėje atostogaujančio ligoto pasakotojo ramybę sudrumsčia sutiktos moters paklaikusios akys, beprasmis klaidžiojimas ir</p>
--	--	--	--	---	--

				<p>klausimas „Kur mano Petriukas?“ Priešingai nei daugelis poilsiautojų, jis ne šalinasi, o siekia patirti šios moters gyvenimą, likimo priežastis. Antroje apysakos dalyje jautriai atskleidžia laisvę valstiečiams žadėjusio sukilimo įvykius, kurie sujaukė laimingos Banių šeimos gyvenimą, iš Juozapotos atėmė jos mylimą vyrą Petrą. Šio žūtis „užgesino“ moters akis, atvedė iki dvasinės mirties. Apysakos pabaigoje pasakotojas dar kartą sugrįžta prie šios iš žmonių išgirstos istorijos atgarsių savo sieloje, prabyla apie „liūdna pasaka“ virtusio kitų gyvenimo skaudulius savyje. Kitų rašytojo novelių veikėjai dvasinėms kančioms pasmerkiami dėl persekiojančio sąžinės balso. Ryškiausias tokio žmogaus pavyzdys- kaimietis Jokūbas, gyvenimo pokyčius žadančią piršlybų dieną užmušęs arkliavagį. Jokie pasiteisinimai po šio įvykio neleidžia džiaugtis gyvenimu: sukurta šeima, gimusiais vaikais. Nepadedą nei aukos, nei maldos. Taip rašytojas liudija, kad sąžinės balsas nenuitildomas, nenuperkamas. Jis atima gyvenimo ramybę. Taigi J. Biliūno proza yra pirmas atviras įsižiūrėjimas į žmogų, jį persekiojančios dvasinės kančios priežastis, tarp kurių dažniausios šalia esančio žmogaus nesėkmės ir paties įvykdytos klaidos.</p>
--	--	--	--	--

Juozas Tumas-Vaižgantas	XX a. I pusės rašytojas, dvasininkas, prozos modernizatoras, lietuvių nacionalinio charakterio tyrinėtojas	Dalyvavo draudžiamos lietuviškos spaudos platinime, priešinosi rusifikacijai, polonizacijai, dalyvavo Vilniaus lietuvinimo sąjūdyje, skleidė tolerancijos dvasią, buvo mylimiausias Kauno klebonas, nuskriaustųjų, atstumtųjų, nesuprastųjų užtarėjas, aktyvus visuomenininkas, aštrus suponėjusių valdininkų kritikas, ryški	Apysaka „Dėdės ir dėdienės“	Žmogaus ryšys su gamta	Apysakoje „Dėdės ir dėdienės“ įprasminamas herojų glaudus ryšys su gamta. Tai ypač ryškinama Mykoliuko paveikslu. Jau kūrinio pradžioje visų ujamas ir stumdomas, ir dvare, ir namie išnaudojamas Mykoliukas paguoda bei atilsį randa gamtoje, kurią autorius iškelia kaip svarbiausią herojaus užuovėją, užstojančią nuo žiaurios baudžiavinės tikrovės, viengungiškos vienatvės: „Sėdi skersomis, lyg našlaitis, neturįs prie ko prisiglausti, nei motutės, nei mergelės, tai prisišliejęs bent dirvos motinėlės“. Vaižgantas liudija, kad lietuvis baudžiauninkas iš savo sunkios ir nykios būties, pilkos ir slopios kasdienybės instinktyviai ėjo „į gamtą griežėjelę, į gamtą dainuotoją, į gamtą dabitą, kur gražu, kur prakilnu, iš kur-„tol matyt“, destis kas atitinka lietuvių liūdesį ir ilgesį. Severijos santykis su gamta pirmoje apysakos pusėje daugiau praktinis negu dvasinis: į gamtą ji bėga grybauti arba linksmintis, šokti, Mykoliukui griežiant, o ne svajoti. Ir šio santykio priežastys-socialinės: tėvų namuose mergautinėmis dienomis Severija, anot Vaižganto, „buvo savotiškai

		nepriklausoma asmenybė.		Šeimos jausmas	<p>laiminga“-nėjo į baudžiąvą, turėjo savo „šventovę“-klėtėlę, buvo mylima ir pati mylėjo ir tiesiog nejuto vidinio poreikio artimai bendrauti su gamta. Jai gamtos prieglobsčio prireikė tada, kai ištekėjo už Rapolo Geišės, tapo dvariške ir nusivylė savo padėtimi. Dabar „Rapolienė krembliauti bėgiojo į Saveikių biržius ne dėl pačių kremblių-virti, džiovinti, rauginti: ji tuo gynėsi nuo pirmojo šešėlio-nuobodumo, kurs vis labiau buvo beapimęs ją“. Naujomis gyvenimo aplinkybėmis gamta ir Severijai tampa pirmąja užuovėja nuo tikrovės, tokia pat guodėja ir ramintoja kaip Mykoliukui: „Čia Severija, prisikrembliavus pilną vytelinę, dar ilgai žiūrėjo į tolį, džiaugėsi toliu ir kažin ko liūdo ar net grįžti nebesiskubino į tą lygumą, kur ir iš tikrųjų nuobodu“.</p> <p>Mykoliukas yra charakterizuojamas kaip šeimyniškas žmogus, kurio šeimos jausmas pirmiausia pasireiškia meile brolio vaikams: „Vaikelį ėmė minkštai, moteriškai, prabildamas gražius maloninamus žodžius, glaudė į save abiem didelėm kaip vėtyklės saujom už pakalio ir už nugarėlės“. Vėliau jis suvokia, kad vis dėlto tai netikras, apgaulingas šeimyniškumas, ir visa siela ima trokšti šeimos židinio, prie kurio galėtų šildytis ne kaip pakeleivis ar vagis. Pamilęs Severiją, Mykoliukas būtent šiuo požiūriu peržvelgia savo gyvenimą, dabartį ir ateitį, skaudžiai įsitikindamas, kad šeimos jis sukurti negalės, todėl pasiaukoja brolio šeimos labui. Netekęs Severijos, tapęs visai svetimas giminėms, Mykoliukas ir senatvėje nepraranda šio jausmo. Jo pakaitalu tampa tėviškas rūpinimasis „savo vargo bendrais“- jaučiais:„ Visą savo tikrai moteriškai jautrią širdį dabar atidavinėjo savo vargo bendrams jauteliams, kaip seniau-vaikams“.</p> <p>Visa jėga Severijos šeimos jausmas, kurį buvo kiek prislopinusios neįprastos gyvenimo aplinkybės, prabyla nelaimės metu, kai baudžios panaikinimas sudaro jai tokią padėtį, kuri yra analogiška Mykolo būklei ir net blogesnė. Tai rodo Severijos elgesys Dovydu namuose, kur ji savanoriškai ir su didžiausiu pasiaukojimu užsikrauna ant savo pečių visą sunkią šeimos našta, kantriai atidirbdama už du-už save ir už nusenusių karšinių vyrą.</p> <p>Apibendrinamas duobėtą Severijos šeimyninio gyvenimo kelią, rašytojas prieina išvadą, kad Rapolas nuo pat pradžių buvo ramstis ir atsvara sunkiam šios moters baudžiauninkės likimui. Geišė-„galingas gamtos epizodas“, Geišė-visagalis prievaizdas, Geišė-karštai mylintis vyras „buvo užbūręs jos</p>
--	--	-------------------------	--	----------------	---

				<p>Meilės jausmo pobūdis</p>	<p>sielą“. Toks jis liko Severijai ir bejėgis karšinčius: „Rapolas tebebuvo tad reikalingas Severijai, nors ir nebenaudingas. Dūlinėjas beveik senis buvo jai brangi praeities relikvija, trumpos jos laimės, bent patenkinimo relikvija; tai viena. Antra, kas gi jai be vyro, nors ir karščiau, bebuvo likę tarp žmonių? Jai, iš namų išėjusiai, atriektai rieki, į neprietelingus dieverio namus atėjusiai, visados svetimai? Juo gyvenimas Severiją bailino, juo ji stvėrėsi to pakumpusio senio kaip skenduolis plūduriuojančio lentgalio“.</p> <p>Šeima, jos interesai- Severijos gyvenimo prasmė ir tikslas, kurio ji netenka po vyro mirties, likusi viena, ir tai yra svarbiausia jos dvasinės krizės priežastis.</p> <p>Rapolas apysakos pradžioje išskyla tarsi žmogus be šeimos jausmo: jis lengva širdimi palieka jaunylį brolių, „menką pusbernėlį“ Dovydžiuką vieną likimo valiai, kitaip negu Mykoliukas išsižada gimtųjų namų, bet neketina kurti ir savo šeimos. Tai irgi turi socialinio pobūdžio priežastis: tuo metu jau Rapolas ruošėsi eiti į dvarą tijūnauti, rengė sau kitokią užuovėją nuo gyvenimo negandų. Bet kodėl jis, taip kratėsis šeimyninio gyvenimo, kuriame matė ne užuovėją, o dar didesnę vargą, staiga senatvėje pasiryžta žengti šį žingsnį? Giliosios priežastys, nors jų Vaižgantas ir nepasako, čia taip pat glūdi socialinėse aplinkybėse.</p> <p>Skyriuje „Laimingoji dėdienė Rapolienė“ Vaižgantas užsimena, kad „jau nuo pat pralaimėto Krymo karo pabaigos visiems buvo pasidarę aišku baudžiamą nebeišliksiant...“ Tad ir netikėtą pasiryžimą sukurti šeimą, vesti pamiltą Severiją, matyt, lėmė instinktyvus siekimas ieškoti pastogės nuo besikaupiančių virš galvos juodų debesų. Ir visas Geišės gyvenimas su Severija yra noras, Vaižganto žodžiai, „užsitrenkti“ šeimynine laime. Vėliau šiam mirazui išsisklaidžius, Rapolas visą savo šilumą atiduoda brolio sūneliui Adomukui, kurio draugystė saldina karčias dėdės karščiau dienas.</p> <p>Apysakos herojų šeimyniškumas lemia ir jų meilės jausmo pobūdį. Ryškiausiai jį reprezentuoja Mykoliukas, kurio meilė Severijai yra tarsi šeimos jausmo išraiška. Tai ne meilė „iš pirmo žvilgsnio“, pačiam sau netikėta, staigi ir akla. Severiją Mykoliukas pažino dar mažą, mylėjo ją kaip jaunesnę seserį: „Atmena jos krikštynas. Paskui bėgdavo jos verkiančios pasupti. Paskui nešiojo ją ir žadino. Paskui vedžiojos,</p>
--	--	--	--	--------------------------------------	--

piemeniuku būdamas, kai visas būrelis sodžiaus mažiukų prie jo prikibdavo. Paskui drauge vakaravo, jai šokti griežė, kas dieną matė“. Ir šis ištisus dvidešimt metų brendęs jausmas jame visai natūraliai ir dėsningai perauga į troškimą matyti Severiją ir savo žmona. Severiutę Mykoliukas daugiausia suvokia ne kaip mylimąją, o kaip būsimą žmoną, neatskiriama savo paties dalį, antrąją pusę. Šis dvasiškumo lygmuo išliko visą gyvenimą. Net atsisveikinimo scenoje mylimos ir mylinčios Severijos glamonės sužadina jam vien pačius tauriausius jausmus, iškelia į dvasingumo aukštumas, iš kurių jis jau nenusileis į žemę.

Tačiau Mykoliukas nėra beaistrė būtybė. Jam pažįstamas ir fizinis potraukis: „Jis jaučia ir turbūt per visą jau amžių jaus mylimos mergelės delno švelnumą ir skruosto degimą, kuriuo ji glaudės prie jo skruosto. Jautė ir nebeužmirš niekad, kaip ji spaudės į jį savo merginos krūtine, skabinėjos jam už kaklo“. Kaip tik kūniškas Severijos artumo pajautimas padeda atgauti dėl mylimosios vestuvių prarastą vidinę pusiausvyrą ir ramybę. Atsisveikinant Mykoliuko jausmas pasiekia tų dviejų pradų susiliejamą, ir ši kūniškumo ir dvasiškumo vienovė lemia vėlesnio jo santykio su Severija pobūdį. Visiškai praradęs viltį sukurti šeimą, Mykoliukas realiąją Severiją tiesiog išbraukia iš savo gyvenimo, nors gyvena šalia dar kelias dešimtis metų: „Matė Severiją ir nebematė jos: tai nebebuvo-jo Severiutė, tik visai svetima dabar jam moteriškė...“. Bet jis gyvena ne vien idealiais buvusios meilės įspūdžiais, o labai gyvais, fiziškai jaučiamais Severijos glamonių prisiminimais, guodžiančiais ir stiprinančiais „žemės varguose ir kartybėse“.

Severijos meilė iš pirmo žvilgsnio atrodo nenuosekli, dvilypė: dvasiška Mykoliukui ir kūniška-Geišei. Tačiau palaipsniui šie pradai irgi susilieja tiek jos jausme Mykoliukui, tiek Rapolui. Pamilusi Mykoliuką daugiau kaip brolių („Mums jis kaip ir nesvetimas, tik saviškis. Drauge augom...“), Severija prieš vedybas su Geiše pastarojo pažadintą kūnišką aistrą nukreipia į savo vaikystės draugą, ir tai rodo atsisveikinimo scena. Severija taip pat negali gyventi vien dvasine meile: ištekėjusi „Mykoliuko ji neminėjo, lyg visai būtų jį užmiršusi, visai jo nebebūtų buvę“. Lygiai taip ir kūniškas Severijos jausmas Rapolui, kuris „jai buvo tik gamtos pajėga, pasinaudojusi tik jo rankom jai spaudžioti ir glostyti, lūpomis jai bučiuoti“, vis labiau įgyja dvasingumo. Iš pradžių pavergta fizinės Rapolo

				<p>Meniniai polinkiai ir sugebėjimai</p>	<p>aistros ir glamonių, Severija po vedybų, ypač apsigyvenus Dovydų namuose, labai kilniadvasiškai rūpinasi savo nusenusių vyrų. Tai jau ne kūniška meilė, net ne tiek žmonos jausmas vyrui, kiek dukters meilė tėvui.</p> <p>Ūmus, aistringas Rapolo Geišės prasiveržimas gali pasirodyti esąs tiesiog priešybė ir Mykoliuko, ir Severijos jausmams. Tai lemia ne tik Geišės charakterio savybės, bet ir išskirtinė socialinė jo padėtis. Mykoliukui, baudžiauninkui ir dvare, ir namie, lieka tik dvasinės meilės galimybė, tik svajonė, nepasiekiamas idealas, o tįjūno meilė, sustiprinta galingojo teisės turėti ir valdyti, įgyja realų, kūnišką pavidalą. Tačiau Rapolą taip pat nereikėtų matyti vien tik fizinės aistros valdomą. Jis irgi trokšta sukurti šeimą. O po vedybų Rapolo meilė įgyja ir akivaizdaus dvasingumo: dabar jis „gėrėjosi Severiute, ne tik žmona, dar lyg ir savo dukterėle“. Geišės, kaip nacionalinio charakterio, atgimimas pirmiausia ir prasideda nuo šeimyninio gyvenimo, o tai, kaip matėme, irgi yra susiję su giluminiais jo, kaip tįjūno, socialinės padėties pakitimais. Rapolui žmona vienintelis džiaugsmas ir paguoda baimės dėl rytdienos užtemdytoje senatvėje. Tuo turbūt bent iš dalies galima paaiškinti ir tą neapsakomą, tiesiog mistišką jo meilę Severijai: „Žiūrėjo į ją maldingai, kaip į kokį šventąjį paveikslėlį...“</p> <p>Apysakoje išvalgiai įprasminami herojų kūrybiniai bei meniniai polinkiai, estetinis jausmas. Ypatinga menininko prigimtimi, poeto siela išsiskiria Mykoliukas. Sodžiaus „artisto“ bruožus Vaižgantas susieja su socialine buitimi. Jau apysakos pradžioje parodoma, kad baudžiavinė tikrovė, dvigubo baudžiauninko, vienišo žmogaus padėtis stūmė jį nuo šiurkščios kasdienybės, vertė susigūžti, užsidaryti savy, susikurti sau „antrąją tikrovę“-svajonių, muzikos pasaulį. Mykoliuko griežimas paraistėje, sodžiaus jaunimo pasilinksminimuose- tai pirmiausia užuovėja nuo gyvenimo nykumo ir vienatvės. Tas paprasta savo darbo skripkele susikuriamas meno pasaulis arba, rašytojo žodžiais, „išsvajotoji sitis, kurią mes proziškai vadiname-poezija“, nėra nei platus, nei turtingas: jis „toks pat negudrus“, kaip ir „iš viso to negudraus padargo“ išgaunama melodija. Mykoliuko smuikavimas- tai gaivališka jo išgyvenimų gamtoje išraiška. Todėl primityvią, monotonišką jo melodiją-„Kai noriu, rimtai dirbu, kai nenoriu, tinginiauju“- autorius nuolat lygina su „jo</p>
--	--	--	--	--	--

gamtos brolio žiogo čirškimu“. Grieždamas Mykoliukas užmiršta sunkią baudžiovos naštą, pasijunta laisvas. Tiesa, vėliau jo griežimas emociškai šiek tiek praturtėja, jį sušildo ir supoetina jausmas Severijai.

Menas šiam veikėjui yra ne tikslas, o priemonė, reikalinga „ne tiek savo dailiškumu, kiek tuo sielai tinkamumu“. Tai tik pradinė kūrybos stadija, tolygi paukščio giesmei. Žlugus Mykoliuko meilės troškimams, išblėsta ir jo meniniai polinkiai: primityvus muzikavimas jau nebepajėgia išreikšti sudėtingesnių išgyvenimų, ir jis liaujasi griežęs. Jaunų dienų skripkelė nutrūkusiomis stygomis kabanti Dzidoriaus Artojo klėtelėje šalia kadaise Severijos padovanoto šaliko, - tai jau ne kūrybinių polėkių instrumentas, ne buvusių meninių išgyvenimų liudytoja, estetinių prisiminimų objektas, o tik žlugusių svajonių relikvija.

Panašią prasmę apysakoje turi ir Severijos klėtelė, tik ji susijusi ne tik su praeitimi, o su dabartimi ir ateitimi. Mykoliuko „tarpusienis“- žlugusių svajonių mauzoliejus, o Severiutės klėtelė-jos mergautinės būties ir šviesių svajonių šventovė. Severijai, Pukštų namuose „vienatiniam žmogui, kurs mėgo ištaigą ir dailę“, klėtelė reiškia tiek pat, kiek Mykoliukui jaunystėje smuikelis. Tradicinė kaimo mergelės buveinė, švari, jauki, išpuošta jos pačios rankdarbiais, yra meninių polinkių ir sugebėjimų išraiška. Vaižgantas tarsi nori įrodyti, jog vargingoje aplinkoje lietuvis baudžiauninkas turėjo salelę, kurioje nors laikinai pasislėpdavo nuo skurdo, kur jį supo jo paties susikurtų daiktų pasaulis.

Rapolo Geišės gyvenime ilgą laiką svarbus turto kaupimas. Ir tik karšninčiaus dėdės Rapolo buityje pabunda meninis poreikis. Skyriuje „Karšninčius- dėdė Rapolas“ Velykų apeigų vaizdas išryškina naujus, netikėtus šio veikėjo artistinius polinkius-kūrybinę išmonę, humoro jausmą. Šie bruožiai, nuolat akcentuojami antroje apsakos pusėje, paverčia Rapolą tipišku liaudies pasakoriumi, kurio lūpomis plinta, o gal ir kuriamos pasakos, padavimai: „<...> jis žinojo ir pasakyti mokėjo daug įdomybių“. Rapolo replikos kupinos didelės išminties, gyvenimo patyrimo, liaudiško šmaikštumo. Buvęs tįjūnas dabar darosi panašus į V. Krėvės pavaizduotus senojo Lietuvos kaimo pasakorius skerdžius, kuriems jis artimas ir savo panteistiniu pasaulėvaizdžiu, ir laisva, nepriklausoma pasaulėjauta. Rapolui pasakos paįvairina monotonišką

				<p>Darbštumas</p> <p>Socialinių aplinkybių įtaka žmogaus gyvenimui, jo kančios priežastys</p>	<p>karštinčiaus buitį, atitraukia nuo sunkios realybės: „Miršo namus, miršo valgi ir būtų jų neatminęs, rodės, visą dieną, ir antrą dieną, ir visados, bet tik būtų galėję šnekėti ir taip pats užsitrenkti. Buvo numanu jo sieloje esant kažin kokios neramybės, kurios jis tačiau niekam nepasako ar nemoka pasakyti“.</p> <p>Darbštumas traktuojamas kaip moralinė ir socialinė savybė, kurią išugdė įtemptas kasdienis darbas- vienintelė egzistencijos sąlyga.</p> <p>Jau pirmais apysakos puslapiais akcentuojamas nepaprastas Mykoliuko darbštumas. Jis laikomas natūralia, beveik nesąmoninga būseną, tokia pat kaip valgymas ir miegojimas. Darbo vaizdai liudija ir inertiškumą, kantrumą, ištvermę. Tai prievolė, našta, kurios negalima nusimesti. Ir po baudžios panaikinimo Mykoliukas lieka brolio namuose toks pat baudžiauninkas, „tas senovės žmogus-ašvienis, kurs aria, akėja, viską dirba,<...> namie berną atstoja“.</p> <p>Severitės mergautinių dienų darbo scenos-krembliavimas, klėtelės tvarkymas-turi daugiau poetinių spalvų. Šis darbas sušvyti ir kūrybiškumu, nors iš esmės yra ir praktinis, buitinis poreikis. Vėliau, apsigyvenusi Dovydų namuose, Severija tampa tokiu pat „ūkininko ašvienu“ kaip ir Mykoliukas, ir tik iš neišvengiamo būtinumo velka visą svetimų namų ruošos našta.</p> <p>Tikras antipodas Mykoliukui ir Severijai atrodo Geišė, kuri kaimiečiai, ypač Dovydienė, vadina tinginiu. Rapolo tingumą išugdė jo socialinė padėtis-prievaizdo pareigos. Bet Rapolas dar ir prieš tįjūnavimą nenorėjo dirbti žemės, ir ne tiek dėl savo tingumo, kiek dėl to, kad nematė šio darbo prasmės: „Rapolui sunkiai ėjo ūkis. Jis pats matė netesėsias, o vesti nebuvo linkęs. Pagaliau ką tai pridės? Vesi „tą kvailę bobą“(kitaip jis moterų nevadino), ims perėti tau vaikų, ir tiek iš jos naudos ūkiui per keliolika metų. Tuo laiku pats trilingai susiriesi iš vargo. Taip tamsiai įsivaizdinęs savo ateitį, Rapolas jau dabar beveik nieko nebedirbo ir alko ant pelienės duonos.</p> <p>Bet Geišė dirba. Tiesa, ne fizinį, bet vadovaujamą darbą: „Rapolas užtiko savo tikrąjį pašaukimą-tįjūnauti. Taigi tįjūnavo tokiu atsidėjimu, kokio sunku buvo iš jo laukti: nematyti teisingumu ir ištikimybe“. Organizacinė Rapolo veikla ypač akcentuojama jam tapus bejėgiu karštinčiumi, kai</p>
--	--	--	--	---	--

					<p>aktyviai dalyvauja brolio šeimos ir viso sodžiaus reikaluose bei rūpesčiuose, savo iniciatyva imdamasis „dvasinio vadovo“, organizatoriaus pareigų: „Atsidėjęs svarstė su kitais, kada tas ar kitas darbas yra pradėtina, kaip jis vyksta ir kada jis pabaigtinas negaišuoju. Jam be galo rūpėjo, kad viskas būtų padaryta laiku ir gerai. Pilnas išminties, ūkio ir gyvenimo žinovas, jis buvo tikras instruktorius ir filosofas“.</p> <p>J. Tumas Vaižgantas apysakoje „Dėdės ir dėdienės“ atskleidžia neigiamą baudžiavos ir jos metu susiformavusios paprotinės teisės įtaką žmogaus gyvenimui. Šeimos nesukūręs Mykoliukas tampa dvigubu baudžiauninku dvare ir brolio namuose be savo kampo. Įsimylėjęs Severiją, jis supranta, kad negalės kurti šeimos, nes neturi pastogės ir nenori nuskriausti brolio vaikų. Tai supranta ir Severija, nors myli Mykoliuką. Tad ji renkasi geresnį gyvenimą galintį pasiūlyti dvaro tiją Rapolą Geišę. Deja, abiejų gyvenimas dėl socialinių priežasčių susiklosto nelaimingai. Mykoliukas tampa žmogumi „ašvieniu“, kurio vieninteliai draugai smuikelis ir jaučiai. O Severija, panaikinus baudžiavą, - kampininkė, pasiligojusio vyro karšintoja, dėdienė jo brolio namuose, dirbančia už tris, kad nesusilauktų priekaištų. Taigi veikėjų likimus sulaužo baudžiava ir susiformavusios tradicijos.</p>
Vincas Krėvė	XX a. I pusės rašytojas, dramaturgas, kūryboje derinęs realistinį ir romantinį stilius, atskleidęs istorinių asmenybių dramatiškumą	Drama vaizduoja XIV a. pabaigos Lietuvos valdovą Skirgailą ir to meto politines, kultūrinės bei religines problemas. Lietuva jau po oficialaus krikšto, tapus krikščioniška šalimi, pilyje lankosi vokiečių riteriai, lenkai, tačiau gyvena ir pagonių vaidila bei žynys. Kunigaikštis Skirgaila supranta, kad	Tragedija „Skirgaila“	<p>Keršto tema</p> <p>Idealo ir tikrovės konfliktas</p> <p>Jausmo ir proto priešprieša</p> <p>Žmogus-istorijos auka</p>	<p>„Skirgailoje“ atskleidžiama žmogaus dvasinio žlugimo drama, tragiška Skirgailos kova su aplinkiniais ir su savimi, parodomas savigriovos procesas.</p> <p>Kunigaikštis Skirgaila ieško kelio Lietuvai, stovi kryžkelėje tarp pagonybės ir krikščionybės. Jo širdis pagonybėje, širdį glosto vaidilos dainos, tačiau privalo pilyje priimti vokiečių pasiuntinius ir lenkus, nors regi, kad šie rezga intrigas, jiems rūpi tik Lietuvos žemės. Kunigaikštis vardan Lietuvos, saugodamas jos žemių vientisumą, sulaiko ir prievarta veda Lydos kunigaikštę Oną Duonutę. Ilgainiui ją pamilsta, trokšta mylėti ir būti mylimas. Deja, Skirgaila nesuranda kelio nei Lietuvai, nei sau, pralaimi ir kaip valdovas, ir kaip žmogus. Tampa kaltas be kaltės. Pirmą smūgį jis patiria,</p>

		Lietuva negali likti pagoniška sala krikščioniškų valstybių apsuptyje		Dvasiniai ir moraliniai lūžiai	kai pasiekia žinia apie tariamą bendražygio Stardo krikštą, antrą- kai krivis Skurdulis prabyla apie neišvengiamą religijų kaitą ir ją palygina su išaugtais žmogaus drabužiais. Sudūžta valdovo pasitikėjimas artimiausiais bendražygiais, jis retoriškai klausia, kam reikalinga buvo kova, įtūžęs Skurdulį išvadina melagiu. Įvysta dvasinis lūžis, bando ieškoti meilės. Nuėjęs pas žmoną, randa ją besišypsančią, tačiau ši prisipažįsta mylinti vokiečių riterį Kelerį. Įtūžio akimirką ištartas pažadas padovanoti jo galvą- Skirgailos kelio į žmogiškąjį pralaimėjimą pradžia. Jėgos rodymas- silpnumo požymis. Ilgą laiką buvęs kilnus dabar valdovas pasirodo menkas, kerštingas, o vokiečių riteris įgyja moralinį pranašumą. Gelbėdamas moters garbę, užkluptas jos kambaryje, jis slepiasi Stardo karste. Klastą pastebėjęs Skirgaila, įsako jį palaidoti gyvą. Taigi daugumoje situacijų Skirgaila atsiduria ant negalimumo ribos (jis negali eiti išvien su kryžiuočiais, negali ir jų ignoruoti, negali atšaukti krikšto, bet negali jo viduje ir priimti – meluotų pats sau, nenori atsižadėti pagonybės, bet nepajėgia jos nuosekliai laikytis, nežino visos tiesos, bet negali priimdamas sprendimus abejoti, nemoka gyventi be žmonių užuojautos, bet tuo pat metu ir negali jos tikėtis, nori būti mylimas, bet nemoka mylėti) – iš čia kyla jo tragizmas. Jo priežastis-idealo ir tikrovės konfliktas.
Šatrijos Ragana	XX a. pradžios rašytoja, – didžiosios moterų literatūros dalis. Idealistinės – romantinės pasaulėjautos, krikščioniškos pasaulėžiūros kūrėja.	Kilusi iš tos pačios erdvės-Žemaitijos- ir laiko kaip Žemaitė, Lazdynų Pelėda, bet kartu kitokia. Ją išaugino dvarų kultūra. Dvaras XIX- XX a. sandūroje buvo knygos, muzikos, paveikslų ir sukultūrintos gamtos erdvė. Kartu su <u>Jonu Biliūnu</u>	Apysaka „Sename dvare“ Novelė „Irkos tragedija“	Prisiminimų tema	Lietuvių literatūros klasikoje susiklostė daugiausia neigiamas požiūris į dvarą: jame kalbama svetima kalba, ponai ir ponaičiai nedorai elgiasi, nesilaikoma moralės normų, skriaudžiami žmonės. Šis požiūris ėjo iš baudžios laikų ir ilgam įsitvirtino lietuvių sąmonėje: dvaro ir kaimo priešprieša ryški Žemaitės, o ypač Lazdynų Pelėdos kūryboje. Šatrijos Ragana į dvarą žvelgė kitaip: iš dvaro į sodžius sklinda knygos ir rašto šviesa, iš čia žmonės susilaukia pagalbos ir patarimo. Rašydama šią apysaką, rašytoja turėjo galvoje jau prarastą Užvenčio dvarą. Mirę jau ir artimiausi jos žmonės: tėvas ir motina, abudu mylimi broliai. Ypatinga kūrinio nuotaika nulemta grįžimo į praeitį, pastangų susigrąžinti mylimus žmones. Į viską žiūrima iš prarasto laiko, iš skaudžių netekčių taško. Pagrindinė veikėja yra motina, švelniai vadinama mamate. Mamatė

		<p>Šatrijos Ragana žymi naują lietuvių literatūros pakopą: intymesnę ir įvairesnę pasakojimą, sudėtingesnius žmonių charakterius.</p>		<p>Motinos ir moters tema</p>	<p>Marija – dvaro ponis, trijų mažų vaikelių motina, vargšų globėja ir užtarėja, mokytoja, padėjėja, labai savitos dvasios moteris. Mamatė padeda knygnešiuviui Levanardai, užjaučia varganą žydą prekiautoją, siunčia vaikus su dovanomis pas vienišą bobutę. Graži, protinga mamatė jaučia artimumą jai simpatizuojančiam Jonavičiui, bet paklūsta žmonos ir motinos pareigoms. Pareigos Šatrijos Ragana niekada nepamiršta.</p> <p>Šatrijos Ragana pirmoji lietuvių literatūroje pavartojo dienoraščio ir užrašų formas, kaip galimybes praskleisti intymų žmogaus, ypač moters, pasaulį. Moterys dar mažai reikėsi viešajame gyvenime, o jų dvasios įvykiai prašyte prašėsi išsakomi, išliejami. „Tačiau kartais užėina didelis noras iškrauti nors mažą dalelę to, kas ten, sieloje, prisirinko. Tuomet imu plunksną ir rašau tuos lapelius. Tai pasikalbėjimas su savim”, – sako mamatė. Ji kalbasi su savim apie pareigas, meilę, atminimą, gailestį, gamtą, tėvynę. Ji išsako ir tą ypatingą būseną, kurią amžiaus pradžioje išgyveno ne vienas nutautėjęs bajoras, pasiryžęs grįžti į savo tautą: „Nepaisant visų lenkiškų rūbų, lietuvi yra mano siela. Yra joje ir tų ūbų laukų melancholijos, ir tų vasaros saulėlydžių giedros, ir rudens vėjų nusiminimo, ir tų tamsių miškų rimties. Tos šalies išliūliuota, tūkstančiais siūlų ji surišta su ta savo motina.”</p> <p>Su nuostaba mamatė įsižiūri į paprastus sodiečius, taurius, išmintingus. Toks jai yra Levanarda. „Kad jis būtų mokytojas, tikriausiai būtų buvęs žymus filosofas. O gal ir didis skaptuotojas. Nes, nepaisant technikos menkumo, jo statulėlėse yra kažko, kas jas dvasina, kas primena primityvus.”</p> <p>Novelėje “Irkos tragedija” Šatrijos Ragana rašo apie mažą septynerių metų mergaitę Irką, kuri, nors ir gyvena apsupta idealios buities, yra nelaiminga. Apysakoje “Senam dvare” rašytoja vaizdavo pasaulį kitos mažos mergaitės – Irušios – akimis. Šių dviejų vaikų pasaulis visiškai skiriasi. Irušia gyvena apsupta motiniškos meilės ir globos, ji turėjo du jaunesnius broliukus. Namuose jai miela, ramu. Irušia – laimingas vaikas. Ji gyvena vaikiškais svajonėmis ir mintimis, neretai iš tikrovės nuklysdama į fantazijų pasaulį. Ji turi savo darbelių, išpareigojimų, tikslų (prižiūrėti savo rožes, pasiūti staltieselę mamytės vardi dienos proga), tačiau visa tai jai malonu. Irušia stengiasi elgtis taip, kad mamytė būtų laiminga. Mergaitė mamą myli tyra, vaikiška meile. Ji rūpinasi, kad mama visada būtų laiminga, jaudinasi, kad tik ji neliūdėtų. Mama Irušiai – kažkokio ypatingo, neįprasto grožio įsikūnijimas. Irušia norėjo apsaugoti mamą nuo visko, kas nemalonu. Ji net atitolo nuo tėvelio, kuris neretai įskaudindavo mamą. Tačiau Irušia turėjo šiltus namus, kuriuose šalia jos buvo ir mylinti mama, ir materialine gerove besirūpinantis tėtis. Ji ir jos broliukai galėjo draugauti ne tik tarpusavyje, bet ir su kaimo</p>	<p>Tėvų ir vaikų santykiai</p>
--	--	---	--	-------------------------------	---	--------------------------------

				<p>žmonėmis. Jie nebuvo vieniši.</p> <p>Tuo tarpu novelės „Irkos tragedija“ pagrindinė problema – Irkos vienišumas. Ji jaučiasi nesaugi savo pačios namuose, n gyvena tik su mama, nes tėvai išsiskyrę. Bet maža to, kad Irkos namų židinytys jau išardytas, dar ir mama nesirūpina, negloboja savo mažutės, septynerių metų tesulaukusios dukrelės. Vienintelis ją mylintis ir ją besirūpinantis sutvėrimas yra šunelis Džim. Būdama neapsakomai vieniša, Irka vis dažniau pasineria į fantazijas, į stebuklingą dangaus pasaulį. Ji nesąmoningai lygina jai mielą gamtą su atšiauriais namais. Ji kalbasi su žvaigždėmis, stebi saulutės namus, kalbasi su Džim. Irka gyvena savo pasaulėlyje, kurį sudaro ji, lėlės ir žvaigždės, ir jokio suaugusio žmogaus. Nors Irka gyvena su mama, jai artimesnis atrodo tėtis, gyvenantis Kaune. Taip yra todėl, kad mama ją atstumia, neišklauso, nesuteikia jai tos šilumos, kurią turėtų suteikti. Ir mergaitė įsivaizduoja, kad jeigu tėvelis būtų šalia, viskas būtų kitaip. Su tėveliu susijusios viltys, kad gyvenimas pasikeis į gerąją pusę. Deja, žlugo visos jos iliuzijos nuvykus į Kauną. Tada, kai Irka suprato, kad ji nereikalinga ir tėveliui, ją paguodė ne kas kitas, o ištikimasis Džim Taigi Šatrijos Raganos vaizduojamas vaiko pasaulis novelėje „Irkos tragedija“ ir apysakoje „Sename dvare“ labai skiriasi. Akivaizdu, kad mažam vaikui svarbiausias dalykas yra bendravimas su tėvais. Skirtingas tėvų požiūris į vaikus suformuoja skirtingus vaikų charakterius.</p>
--	--	--	--	--

<p>Vincas Mykolaitis -Putinas</p>	<p>XX a. pirmojo psichologinio, intelektualinio romano ir ryškiausios simbolistinės poezijos knygos autorius.</p>	<p>Pats rašytojas pasitraukė iš dvasininkų luomo. Rašydamas romaną pasinaudojo savo patirtimi, bet jis nėra autobiografinis</p>	<p>Romanas „Altorių šešėly“</p>	<p>Pašaukimo tema Maišto tema Jausmo ir proto konfliktas</p>	<p>Per visas tris romano dalis eina pagrindinio veikėjo Liudo Vasario gyvenimas, prasidedantis nuo kunigų seminarijos ir sustabdytas, ryžtantis kunigystės atsisakyti. Į seminariją jis įstoja skatinamas pamaldžių tėvų ir Maironio idealų –dirbti Lietuvai. Deja, greitai pajaučia seminarijos šaltį, svetimumą, išgyvena pašaukimo stoką, dvilypumo jausmą. Supranta, kad sutana varžo jo kūrybišką prigimtį, kad negalės būti ir kunigas, ir poetas. Tenka gyventi dvigubą gyvenimą; viešą ir slaptąjį. Vasario idealizmas atsitrenkia į bedvasę seminarijos rutiną, jis priverstas trauktis į save, užsidaryti. Šis dvilypumas dar labiau kankina tapus Kalnynų parapijos kunigu. Taip romane iškyla priešpriešos tarp bažnyčios ir asmenybės, tarp jausmų ir proto. Liudas Vasaris nueina ilgą dvejonių ir prieštaravimų kelią, yra išbandomas susitikimais su moterimis ir kitais dvasininkais. Skirtingais gyvenimo etapais sutiktos trys moterys: Auksė, Liucė ir baronienė Rainakienė žadina jame vyriškumą, per „gyvenimo filosofiją“ veda į pasaulį. Ypač svarbi tampa baronienė Rainakienė, kuri į Vasario gyvenimą įsiveržia tuomet, kai jis ypač silpnas, užsidaręs savo parapijoje, išgyvena krizę. Susitikimai su ja, dvaro turtinga biblioteka suteikia Liudui platesnį požiūrį į pasaulį ir save, žadina jausmus. Priešingai, dvasininkai siekia išlaikyti Vasarį kunigų luome, ypač Šlavantų tėvelis, puoselėja religinius jausmus. Bet, rodos, rašytojas specialiai sukuria kunigų-ūkininkų, kooperatyvų steigėjų-paveikslus, kurie pastūmėja Vasarį išsivadavimo link, yra nepatrauklūs. Taigi pasitraukimo iš kunigų luomo kelias per visą romaną driekiasi tarp dviejų idėjinių stichijų: pasaulietinės ir teologinės, konstruojamas iš opozicijų. Galop herojus, perėjęs vidinių ir išorinių prieštaravimų kelią, išskleidžia savo galimybių ribas ir romano pabaigoje parašo vyskupijai raštą apie pasitraukimą iš kunigų luomo.</p>
-----------------------------------	---	---	---------------------------------	--	--

<p>Jurgis Savickis</p>	<p>XX a. I pusės prozininkas, ekspresionistas, modernios, intelektualios, ironiškos novelės kūrėjas.</p>	<p>Rašytojas tikras šiaudies lietuvių – europiečio, laisvo ir atviro pasaulio gyventojas – pirmtakas, vakarų kultūros žmogus. Domėjosi menu (daile, teatru). Laisvai kalbėjo keliomis Europos kalbomis. Buvo Lietuvos diplomatas. Užsienyje rūpinosi lietuvių kultūros populiarinimu.</p>	<p>Novelės „Vagis“ „Kova“ „Ad astra“ „Fleita“</p>	<p>Žmogaus vienišumo tema Žmogaus brendimo, žmogiškų vertybių išbandymo tema Žmogaus apsimetimo, susvetimėjimo, netikrumo tema</p>	<p>Novelėje „Vagis“ rašoma tema, kuri lietuvių literatūroje nėra nauja – apie kaimietį, susidūrusį su arkliavagiu, dar prieš Savickį rašė Jonas Biliūnas. Tačiau rašytojas eina netradiciniu keliu: vagis čia gretinamas su kunigu, o paskui su Kristumi, kaimiečių elgesys nepamatuotai žiaurus. Dviprasmiškas ne tik vagies, bet ir svarbiausio novelės veikėjo – vaiko – paveikslas: viena vertus, jis pasielgia kilniai – išlaisvina suimtą ir kankinamą žmogų; tačiau, antra vertus, jis juk išlaisvina nusikaltėlį, apvogusį jo tėvus. Vaiko poelgis nėra aiškiai motyvuotas – greičiausiai jis impulsyvus. Toliau šiuo žmogumi vaikas nebesirūpina. Bet jo mintys apie nedarną tarp tėvo ir kitų kaimiečių žodžių ir veiksmų atskleidžia dvasinį brendimą, žmogiškų vertybių išbandymą.</p> <p>Novelėje „Kova“ vaizduojama vaiko kova už savo motiną, kurios grožis ir palankumas vyrams yra pagrindinė problema, o kartu ir vaikystė. Pagrindinis veikėjas pasirodo it artistas scenoje-dideliais batais, sunkia miline. Jis sutinka žyduką, su kuriuo pirmiausia „pasikalba“ paleistu akmeniu, o paskui žodžiais, iš kurių išaiškėja skaudi tiesa, gyvenimo kontrastas: žyduko ne tik kad niekas nemuša, bet juo rūpinasi, myli. Į šią skaudžią tiesą sermėgius reaguoja kumštėmis. Vėliau bando „tvarkyti“ savo gyvenimą, fantazuoja, kad jo tėvas būtų kaip visi: rūpestingas, ūkiškas, krautuvėje pirktų geležis, negertų. Vėl grįžta prie motinos. Įžengia į smuklę, kurioje ji laiką leidžia su vyrais. Dirbtiniu balsu pasirenka stipresnio vaidmenį-ragina ją eiti namo. Bet vyrai vedasi moterį, vienas jų vaikui įspiria batą. Vaikas nori sustabdyti vežimaitį, bet jį parbloškia. Novelė baigiama kontrastingu vaizdu: kažkur ūkininko šeimyna susėdęs prie vieno stalo, deja, šiam vaikui lemta likti vienam, nemylimam.</p> <p>Novelėje „Ad astra“ tęsiama taip pat J. Biliūno pradėta žmogaus ir šuns santykių tema. Tik šįkart ūkininkas Dalba neapgailestauja dėl nuskandinto šuns, jo nekankina sąžinės balsas. Jis net pamiršta, kad</p>
------------------------	--	---	---	--	---

					<p>skandindamas šunį vos nenuskendo pats, kad tas šuo jį išgelbėjo. Grįždamas iš bažnyčios pamiršta ir atgailą, ir dėkingumą- užbaigia sumanytą niekšišką darbą. J. Savickis „apnuogina“ kaimietį, įrodo jo apsimetimą, dviveidiškumą, tariamą religingumą.</p> <p>Novelėj „Fleita“ atskleidžiamas kaimiečių Viksvų tariamas jautrumas, nenuoširdumas, požiūris į menininką. Kai į jų namus atvyksta miestietis giminaitis Žiogas, visą gyvenimą grojęs fleita, jį priima svetingai, užleidžia geriausi kambarį, išima gražiausią dubenį praustis. Deja, greitai paaiškėja, kad taip elgėsi, tikėdamiesi, kad šis turtingas, jų ūkyje bus pagalbininkas. Sužinojus, kad nei turtų, nei sveikatos dirbti Žiogas neturi, keičiasi ir požiūris, ir elgesys su juo, vadinamas dykaduoniu, šaipomasi. Atviriausiai kaimiečių apsimestinis jautrumas išryškėja Žiogo mirties valandą, kada neskubama net kunigo pakviesti. Rašytojui rūpi žmogiškų vertybių pasikeitimas senajame kaime.</p>
Salomėja Nėris	XX a. I pusės dramatiško likimo poetė, neoromantikė, istorinių įvykių auka.	1940 m. poetei buvo lemta atsidurti viešojo, politinio gyvenimo centre. Išgyvendama didžiulę įtampą, suėmimo baimę, per vieną naktį įvykdė užsakymą-sukūrė poemą apie Staliną. Prasidėjus karui pasitraukė į Rytus, patyrė sunkiausią tėvynės ir artimų žmonių ilgesį, širdgėlą ir kaltės jausmą dėl išduotos tėvynės.	Eilėraščių rinktinė „Prie didelio kelio“	<p>Tėvynės ilgesio tema</p> <p>Žmogaus tremtinio tema</p> <p>Kaltės ir atgailos tema</p>	<p>Eil. rinktinė „Prie didelio kelio“ yra paskutinis poetės testamentas. Jame viešai atgailauja, prisipažįsta klydusi, kuria benamio, klajūno žmogaus, koku jautėsi pati, paveikslą. Savo nuodėmklausiu viename eilėraštyje pasirenka moralinį autoritetą Maironį. Nors šis jau miręs, tačiau tarsi jaučia jo prakeiksmą, jį pateisina, prisipažįsta, kad to verta: „Ir akmuo, paduotas duonos vietoj, bus man atpildas skurdus“. Save lygina su bėgančia, klumpančia vilke, išsako artimųjų ir tėvynės ilgesį: vaidenasi tėviškės upė Širvinta, namų žiburėlis. Skamba nerimo pilni, retoriniai klausimai, „ar manęs ten lauks?“ Pagrindinis rinktinės motyvas- kelias- yra likimo ženklas. Jis iš namų išveda, juo trokštama į namus ir sugrįžti.</p>

<p>Henrikas Radauskas</p>	<p>Nepriklausomos Lietuvos lyrikas, augetis ir brendęs Lietuvoje, kūrybos viršūnių pasiekęs išėivijoje.</p>	<p>Lyrinių eilėraščių meistras, stovintis atokiau nuo prieškarinio neoromantiko, estetinės poezijos atstovas, nepriklausęs jokiems literatūriniam sąjūdžiams, susikūręs savitą stilių, savo poetinį pasaulėvaizdį. H. Radausko poezijoje gamta, jos reiškiniai tik išėities taškas, o projekcija nukreipta į žmogų, jo būtį, į kūrybą. Poeto kūrybai būdinga žodžio ir vaizdo santūrumas, poetinis gilumas, romantiškumas. Muzikalumas ir vaizdų spalvingumas yra pačios ryškiausios H. Radausko poezijos savybės. Eilėraščių forma yra daili, skambi, išbaigta.</p>	<p>Eilėraščių rinkiniui „Fontanas“ būdingas atsiribojimas nuo pasaulio, nuo realaus gyvenimo problemų. Poetas sugeba stovėti šalia gyvenimo ir žvelgti į viską šalto satyriko akimis. Skelbė „meno menui: idėją. Lengva pašaipą, skauda ironija ir pikta satyra, paliečianti kai kada net cinizmo ribą, yra būdinga daugeliui jo eilėraščių. Kūrybos motto „Pasauliu netikiu, o Pasaka Tikiu.“; „Aš nestatau namų, aš nevedu tautos./ Aš sėdžiu po šakom akacijos baltos“</p>	<p>Pagrindinės rašytojo eilėraščių temos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gamta, jos grožis. Gamta – neišsemiamas grožio ir įkvėpimo šaltinis 2. Kūryba, poeto likimas. Poeto paskirtis – kurti grožį 3. Meilė 4. Gyvenimas, pasaulis. Nusivylimas tikrove ir tikėjimas vaizduotės, pasakos galia 	<p>XX amžiuje susiformavus modernizmo estetikai gamta nebebuvo suvokiama kaip pagrindinis įkvėpimo šaltinis, bet jos, kaip universalaus grožio simbolio, vaizdavimas išliko dažnas įvairių rašytojų kūryboje. Vakarų kultūros žmogus H. Radauskas gamtą suvokia kaip neatsiejamą miesto dalį. Būtent jos gyvybingumas, veržlumas priverčia užmiršti nykią kasdienybės rutiną, destruktivų aplinkinį pasaulį. Tai ryšku eilėraštyje „Stebuklas“. Tvorą išlaužiančios alyvos yra pavasarį atgimstančios gamtos simbolis. Skrendančių alyvų vaizdas pravirkdo praeivį, sujaukina tarnaitę (tai dažnas įvaizdis H. Radausko poezijoje). Poeto transformuota urbanizuotos erdvės gamta leidžia žmogui pajusti gyvenimo džiaugsmą, ekstazę.</p> <p>Nors tauta turėjo nuolat budėti ir grumtis dėl egzistencijos ir jos likimas buvo dažniausia poezijos idėja, XX a. kelią prasiskynė grynasis menas ir poezija, kurios pagrindinis tikslas-išreikšti ir ugdyti estetinius jausmus, grožio išgyvenimą. Estetizmo idėjas lietuvių poezijoje skelbti ėmėsi poetas išėivis H. Radauskas. Jis iš tų menininkų, kurie meną apgaubė ypatingo šventumo aureole. Jis visur: gamtoje, aplinkoje, buitėje, ieškojo grožio, estetinių emocijų. Grožis tapo dažno eilėraščio prasme. Juo alsuoja butis, kasdienybė, daiktams suteikiamos naujos reikšmės. Poetas pirmenybę teikia pasakos pasauliui, paskelbdamas „Pasauliu netikiu, o Pasaka tikiu“. Jo eilėraščiuose atsiveria dinamiškas („Atrieda rytas traukiniais nerimstančiais“ („Rytas geležinkelio stoty“), spalvingas („Lietus išpylė žalią spalvą“ („Gėlės audroj“), ironiškas („Velniop neina aukštas menas, Ir nebegalima liūdėt./Kada pavasarį kaštanų/ Už lango pradeda žydėt“ („Kaštanų pradeda žydėt“). Dažnai eilėraščiuose išnyra pasaulio kultūros, meno vaizdai, kuriuos poetas transformuoja, „nuvainikuoja“, ironiškai vertina didybę. Taigi H. Radauskas, pats buvęs vienišas, reiklus kitiems, ėjo individualiu keliu („Aš laikausi pats už savęs“ („Laiškai sau pačiam“) ir, atsiribojęs nuo tautinių („Aš nestatau namų, aš nevedu tautos“(„Dainos gimimas“), skelbė „meno-menui“ idėją, žmogaus žvilgsnį nuo įtemptos XX a. vidurio situacijos kreipė grožio linkme.</p>
---------------------------	---	--	---	---	--

Balys Sruoga	XX a. I pusės plataus, šakoto talento rašytojas: poetas, prozininkas, dramaturgas, teatrologas, literatūros ir tautosakos tyrinėtojas	Rašytojas 1943 m. buvo išvežtas į Štuthofio koncentracijos stovyklą.	Atsiminimų knyga „Dievų miškas“	<p>Žmogiškų vertybių iškreipimo tema</p> <p>Žmogaus laikysena prievartos pasaulyje</p> <p>Žmogaus orumas ir išdidumas</p>	<p>Tai memuarinis veikalas apie Štuthofio koncentracijos stovyklą. Autorius atvaizdavo visą žmogaus naikinimo sistemą, parodė stovyklos vadovus, sargybinius, tariamą kalinių savivaldą ir pačius kalinius. Kūrinyje kankinimo priemonės pasiekia neįtikėtino fantastiškumo, žmogaus sužvėrėjimas vaizduojamas šurpiais vaizdais. Į visa tai žiūrima beteisio, neturinčio vilties išlikti, rezignavusio žmogaus žvilgsniu. Vienintelis ginklas tokioje aplinkoje prieš dvasinę anemiją yra aštri ironija. Ją autorius naudoja labai meistriškai - tragiškiausi momentai vaizduojami pro sarkastišką šypsena, sadistų kankintojų portretai piešiami ironiškais spalvomis.</p> <p>Pabrėžiama paties rašytojo ori laikysena prievartos pasaulyje, kai specialiai nenešiojama kalinio kepurės, kad jos nereikėtų žeminantis nusiimti prieš kiekvieną esesininką.</p> <p>"Dievų miškas" atskleidė hitlerinės priverčiamųjų darbų stovyklos tikrovę. Sukūrė ištisą esesininkų, kuriems būdingi sadistiški polinkiai, paveikslų galeriją. Tačiau kūrinys turi ir platesnės apibendrinančios reikšmės. Panašūs vaizdai kartojasi kiekvienos totalitarinės sistemos žmonių naikinimo pragare, ypač Sibire.</p> <p>Ši knyga rašytojui – ne tik liudytojo žodis ir žuvusių draugų kančios įamžinimas, bet ir savotiškas atsisveikinimas su netolima praeitimi, psichologinis išsivadavimas iš jos gniaužtų, o kartu bandymas surasti save, savo vietą ir prasmę naujoje aplinkoje. B. Sruoga kūrinio potekstėje svarsto ir ieško atsakymų į klausimus:</p> <p><i>kaip ir kodėl fašizmas XX a. viduryje galėjo paversti žmogų žvėrimi? Kaip vieni žmonės pavirto žvėrimis, o kiti iš paskutiniųjų stengėsi išlikti žmonėmis?</i></p>
Antanas Škėma	XX a. vidurio katastrofinio	Pirmąjį pasaulinį karą vaikystėje praleido su	Modernus romanas „Baltas drobulė“	Žmogaus išsvėrio	Romane, parašytame pašonės srauto forma, išsakė didžiausius Vakarų civilizacijos sukrėtimus išgyvenusio

	modernizmo atstovas, rašytojas išeivis	šeima Rusijoje. Po 1940 metų rašytojas pasitraukė į Vakarus. Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų patirtys, kuriose atsiskleidė žmogaus gyvenimo trapumas, tragizmas, įsirėžė į sąmonę. Išeivijoje jautėsi nepripažintu ir tai išreiškė kūryboje.		tema Žmogaus nepripažintumo, svetimumo tema. Kūrybos ir kūrejo likimo tema	žmogaus dvasinę patirtį, svarstė įvairias prie jo sielos, talento prisišlijančias problemas. Pagrindinis veikėjas bendravardis su autoriumi Antanas Garšva-poetas, išeivis iš Lietuvos. Čia, Amerikos didmiestyje, jis žengia paskutinius žingsnius į kūrybinį ir egzistencinį pralaimėjimą, nes nepripažintas, jaučiasi svetimas, didelio mechanizmo mažas sraigtelis. Čia nekalbama apie materialinius ar buitinius dalykus, dėmesys tik egzistencijai. Ji ryškėja vidiniuose monologuose, elgsenoje. Nuolatiniai Garšvos palydovai-nerimas, nepasitenkinimas, ironija. Jo dvasią slepia genetinis palikimas, prisiminimai, kaip enkavedistai mušė per galvą, kad parašytų tarybinę eilėraštį, neišgydoma nervų liga, protarpiais užgulantis paralyžiuojantis siaubas. Jis nedrįsta vesti mylimos moters, negali sukurti geidžiamo eilėraščio, dirbdamas lifte ir dėvėdamas uniformą jaučiasi kaip žmogus su kauke, ironiškai stebi kilnojamus prabangaus viešbučio gyventojus, margaspalvį, užiantį modernaus gyvenimo šurmulį. Ir jaučiasi kaip atklydęs lietuviškas kaukas, išgyvena tuštumą. Veltui bando įprasminėti save, nugalėti vienatvę. Kūryba taip pat neša tik kančią. Kai galop, rodos, sukuria geidžiamą eilėraštį, prieš jį atsiveria išvirkščioji būties pusė-Niekis. Taigi šis romanas-autentiškiausias XX a. žmogaus dienoraštis.
Justinas Marcinkevičius	XX a. II pusės – XXI a. pradžios poetas, rašytojas, dramaturgas, ėjęs prieš srovę ir gaivinę tautos atmintį, savimone, apdainavęs istorines asmenybes, pačią tautą, kalbą	Kuria tarybinėje, okupuotoje Lietuvoje, tačiau jo kūrybos idėjos, tematika tolsta nuo komunistinės ideologijos, veda tautą į Atgimimą, į Persitvarkymo sąjūdį. Kilus šiai bangai XX a. pabaigoje, poetas stovi priešakyje, tampa moraliniu autoritetu.	Draminės trilogijos „Mindaugas. Mažvydas. Katedra“ viena iš tragedijų „Mažvydas“	Žmogaus gyvenimo prasmė. Žmogaus vertė. Suprasta ir sąmoningai atlikta pareiga. Auka	Poetinėje dramoje „Mažvydas“ išryškintas idealo ir tikrovės konfliktas. Pagrindinis veikėjas-istorinė asmenybė, pirmosios lietuviškos knygos autorius Martynas Mažvydas. Tačiau dramoje nesiekiami vaizduoti detalios biografijos, nes Mažvydas pirmiausia įprasminamas kaip tėvynės labai dirbantis žmogus, suvokiantis savo pašaukimą ir tam tikslui aukojantis asmeninį gyvenimą. Ta pareiga tautai užima išskirtinę vietą. Dėl persekiojimo ir kalinimo palieka Lietuvą, mylimąją ir atsiduria Rytų Prūsijoje. Čia rūpinasi parapilietiško dvasia ir kūnu, gausia žmonos šeimyna, išgyvena pagonybės ir krikščionybės sankirtą, tačiau nuolat žvelgia į kitą Nemuno pusę-į tėvynę. Nemunas ir

				vardan tautos	juo atplaukęs ąžuoliukas, kurio sodinimu rūpinasi, pasitelkia net pagoniškas apeigas, kad prigytų, atkartoja paties Mažvydo likimą. Jis taip pat sunkiai svetimoje žemėje prigyjantis ir savo viso gyvenimo darbą-pirmąją knygą- skyręs tėvynei Didžiajai Lietuvai. Kad jaustų ryšį su ja rengiasi įstiklinti langą. Jis, kaip ir ąžuolas, įgyja simbolinę prasmę-langas į pasaulį per knygą, žodį, kultūrą. Tai sunki pareiga, ją lygina su Sizifo darbu. Bet svarbiausia pareikalaujanti didelės aukos- atimanti šeimos laimę. Kai paaiškėja, kad iš Nemuno ištrauktas skenduolis yra Mažvydo sūnus, neišdrįsta to pripažinti viešai, siūlo jį išūnyti ir antrą kartą praranda. Suklumpa po kryžiumi ir jaučiasi sugniuždytas. Epiloge regime Mažvydą mokytoją, mokantį iš savo gyvenimo darbo-knygos-skiemenuoti žodį Lietuva. Tai dėl jos paaukojo viską: šeimą, mylimą moterį, sūnų ir savo paties gyvenimą
Juozas Aputis	XX a. II pusės-XXI a. pradžios novelistas, įamžinęs kūryboje senojo kaimo griūtį, žmogaus moralinį nuopuolį, atvėręs tarybinio gyvenimo skaudulius	Tautos šaknis pakirto valstybingumo netekimas 1940 m., masinės tremtys, prievartinis varymas į kolūkius, žemės nacionalizavimas, melioracija, sunaikinusi vienkiemius ir visus sukėlusį į beveides kolūkines gyvenvietes.	Novelės „Šūvis po Marazyno ąžuolu“ „Autorius ieško išeities“ „Dobilė. 1954-ųjų metų naktį“	Moralinės sąmonės permainos, vertybių kaita Senojo kaimo nykimas Vidinės žmogaus stiprybės išbandymas Dvasinė branda	Novelėje „Šūvis po Marazyno ąžuolu“ rašytojas aprašo dar J. Biliūno pradėtą žmogaus elgesio su pasenusiu, atitarnavusiu šunimi problemą. Tačiau ten į šunį nusitaikiusį žmogų graužia sąžinė, o J. Apučio novelėje svetimų užaugintas, be vertybių jaunas pienininkas tai daro vidury dienos, sulaukia padėkos, atsainiai atsako, kad „nėra už ką“. Ir tragiškiausiai, kad net senieji kaimo gyventojai jaunajam pienininkui duoda kelią, nesustabdo šūvio. Senis Vinculis dirbtinai pastiprintu balsu gėrėsi: „Kad pylė, tai jau pylė...“ Visu kūrinio veiksmu autorius tarsi teigia, kad gyvenime ima viešpatauti jokių dorovinių skrupulų neturinti brutali jėga, i silpnieji pataikauja, slopindami savo jausmus, tarsi bijodami patys tapti aukomis. Novelės „Autorius ieško išeities“ veiksmas vyksta siloso duobėje. Tai simbolinė vieta. Silosas-rauginama žolė, sklaidžianti nemalonų kvapą. Tad įvykęs konfliktas tarp jaunų kolūkiečių taip pat atskleidžia jų dvasinį puvinį. Jis kyla be priežasties, pietų metu, vienam atsisakius valgyti. Puolama tikrinti jo vyriškumo. Situacijoje

dalyvauja dvi moterys, bet jos nėra pusiausvyrą atstatanti, smurtą suvaldanti jėga. Trumpa abiejų charakteristika išduoda, kad tai moraliai degradavusios tarybinės kaimietės. Tad jos tik krizena ir akies krašteliu stebi prievartos ir smurto protrūkį. Vienintelis studentas yra jautrios dvasios, turintis tvirtus dorovinius principus ir negali žiūrėti, kaip smurtauojama, bando užstoti. Taip parodo vidinę stiprybę, drąsą, pilietinę atsakomybę. Nors jam užlaužiamos rankos, yra bejėgis prieš tris smurtautojus, bet vis tiek kovoja. Ši vidinė, dvasinė studento kova yra žmogaus stiprybės liudijimas, Deja, jis ne kaimietis.

Novelėje „Dobilė. 1954-ųjų metų naktį“ vaizduojamas paprastos kaimo šeimos gyvenimas. Tai sunkūs pokario ir šaltojo karo laikai – baimės, netikrumo ir sumaišties metai, kai žmogus turėjo išgyventi tik savo jėgomis, nesitikėdamas jokios pagalbos iš pasaulio. Tuo metu tautas išvargino praūžęs Antrasis pasaulinis karas, represijos, karo sumaištis, lietuvių tautos okupacija. Nuošalioje kaimo vietoje gyvena kukli šeima, kuri rūpinasi įprastais ūkio darbais, tačiau ją slegia sunki ir vargana dalis: nėra tėvo – globėjo ir vyriškos jėgos, kuri galėtų pasirūpinti šeima. Nežinomos ir tėvo mirties aplinkybės. Karas viską sumaišė. Novelės centre – berniukas Martynas (Marčius), jo sunkiai serganti motina. Martynui tenka sunkus išbandymas – tėvo vaidmuo šeimoje. Jis priverstas pamiršti savo vaikiškas svajones ir imtis globėjo vaidmens. Vienintelis Martyno pagalbininkas – šuo, ištikimai lydintis mažąjį šeimnininką didžiausia išbandymo metu. Marčius rūpinasi sergančia motina, laukia eilėje duonos, ieško naktį audroje pasiklydusios karvės, kuri vienintelis šeimos narys ir maitintoja. Ieškodamas pasiklydusios karvės Martynas dvasiškai sustiprėja, suvyriškėja. Jis nuolat kreipiasi į tėvą, prisimena jo žodžius. Imituodamas tėvo kalbą, jis drąsina ir save, ir motiną. Martynas įveikia savo silpnumą ir baimes, sustiprina valią ir tikėjimą nepasiduoti sunkumams

<p>Marius Katiliškis</p>	<p>XX a. vidurio rašytojas-išeivis, realistinio pasakojimo meistras. Tai turtingo ir tapybiškai sodraus žodyno rašytojas, autentiškai atskleidęs lietuviško kaimo pilnatvę ir tėvynės praradimo dramą, lietuvių konservatyvumą, idealistinių troškimų išsaugoti savo žemdirbių tautos archajišką etninę ir etinę kultūrą bei perimti modernaus XX amžiaus žmogaus pasaulėžiūrą. Autorius parodė, per kokią sumaištį ir chaosą kuriamos naujos gyvenimo formos, kokią didelę kainą tenka mokėti už išėjimą į civilizuotos visuomenės kelią.</p>		<p>Romanas „Miškais ateina ruduo“ tarpukario nepriklausomos Lietuvos laikotarpio iliustracija, išplėtotą metaforą apie lietuvių išėjimą iš miško, t. y. iš mitologinės sąmonės į istorinę. Mažas, miškuose užsimetęs Virsnių kaimelis tampa miniatiūrinis visos Lietuvos modeliu.</p>	<p>Žmogaus likimo tema</p>	<p>M. Katiliškis- sodraus epinio stiliaus XX a. vidurio rašytojas-romane „Miškais ateina ruduo“ kuria nuolankia i lemtį priimančių veikėjo paveikslus. Vienas iš jų- Tilius Gelažius, išėjęs iš senojo kaimo, pakliuvęs į naujas netradicines aplinkybes. Jį persekioja nerimas, nebeneri dirbti tėvo žemės (perleidžia jaunesniam broliui) ir taip nutraukia paveldėjimo tradiciją. Žadėjęs su vyrais eiti kasti sausinimo kanalo, vi dėlto lieka juodadarbiu vienkiemyje. Išoriškai jaunas, stiprus-viduje jaučia sumaištį. Aiškiai nežino, kuo norėtų užsiimti: padienio darbininko samdinio dalia jo netenkina, bet aukštesniems siekiams trūksta pinigų, o labiausiai - dinamizmo ir ryžto. Prigimties balso šaukiama, eina į meilę, blaškosi tarp dviejų moterų: jaunos Agnės ir patyrusios Monikos. Tiliaus dvejonės, neapsisprendimas, ką gyvenime veikti, svajonių neapibrėžtumas- tai krizės situacija. Senajai kartai kalendorinė darbų seka ritmingai sukrovosi amžinu ratu ir nekėlė problemų - žemė buvo visa ko pagrindas. Naujoviškos gyvenimo programos neturėjimas, pasidavimas laikiniams malonumams vaikui kainuoja gyvybę. Katiliškis santūriai psichologizuoja Tiliaus charakterį, rodomi jo išgyvenimai, apmąstant savo situaciją, bandymas įsisąmoninti neryžtingumo priežastis, žinojimas, kad reikia palikti Doveikos vienkiemį, negalėjimas atsiplėšti nuo Monikos. Dėl nuolatinio blaškymosi ir skaudaus mąslumo Tiliaus lemtis atrodo dar tragiškesnė. Taigi romano personažas yra svyruojantis, neapsisprendžiantis, pasiduodantis jausmui bei aplinkybėms ir kitų už jį stipresnių žmonių įtakai. Moniką Doveikieneį nuo lopšio lydėjo skurdas ir nedalia. Ir Monika buvo pasiryžusi daryti viską, kad ši padėtis pasikeistų. Baigus mokyklą, paskyrimas į Basiuliškių grietinės nugriebimo punktą ją nuvilia. Čia atvykusi ji jaučiasi kaip kalėjime- panašiai kaip išėivijoje jautėsi pats rašytojas ir daugelis kitų jo amžininkų. Tad į našlio Doveikos rodomus jausmus reaguoja šaltai ir išteka ne iš meilės, bet trokšdama geresnio gyvenimo, išbristi iš skurdo, praturtėti: „Kadangi negalėjo pasirinkti pati, ėmė tai, ką skyrė kiti, darė tai, ko nenorėjo“. Jausmų šioje šeimoje nėra. Moniką šurpina</p>
--------------------------	--	--	---	----------------------------	--

				<p>Lietuvos istorijos atšvaitai</p> <p>Moters vaidmuo</p>	<p>vyro mintis susilaukti vaikų. Galop laukiasi jų nuo Tiliaus-savo berno, su kuriuo užsimezga slaptas ryšys. Monika suvokia, kad tai tas vyras, kurio troško ir laukė. Rizikuoja, slapčia susitikinėdama rugių lauke. Šią meilę romane lydi kaitros, gaisro, ugnies motyvai. Galop Moniką ir Tilių ši jausmas pražudo. Tad ši moteris kaip ir kiti romano herojai yra aplinkybių auka, nes ją valdo socialinės aplinkybės, aistros bei jausmai.</p> <p>Prarastos tėvynės ir jos žmonių gyvenimo gamtos vaizdų meistras M. Katiliškis romane „Miškais ateina ruduo“ aprašo ne tik banalią meilės istoriją, bet sukuria nepriklausomos Lietuvos ekonominių, socialinių ir dvasinių pokyčių paveikslą. Mažas miškuose įsikūręs Virsnių kaimelis yra mažas visos Lietuvos modelis. Jame vyksta staigūs pokyčiai: žemės reforma, tiesiami nauji keliai, renčiami tiltai. Atsidaro krautuvė, karčema, pieninė, kalvė. Atvažiuoja autobusas. Stambus pramoninkas sparčiai kerta ir plukdo mišką, už tai neblogai užmokėdamas darbininkams. Valdžia imasi sausinti pelkes. Reikia darbo jėgos. Minimoms durpėms, tapsiančios Lietuvos ateitimi. Kalbama apie žemės ūkio klestėjimą. Tai liudija turgaus, kuriame gausu žemės ūkio produktų, aprašymas. Tačiau šie pokyčiai žmogaus sąmonei per greitai sukelia chaosą ir sumaištį. Miško kirtimas- jų išėjimas iš mitologinės, archajinės gyvensenos į istorinę, kol kas svetimą. Taigi ši knyga -išplėtotą nepriklausomos Lietuvos kintančio gyvenimo metafora.</p> <p>Rašytojas išeivis M. Katiliškis romane, balansuojančiame tarp buities ir būties, sukuria dvi jų moterų, keičiančių vyrų likimus, paveikslus. Pirmoji iš jų Agnė, kurią įsimyli kirsti miško į Basiuliškes atvykęs Tilius. Ši mergina apie kitokią karjerą svajojančiam, toli nuo savo artimųjų atsidūrusiam vaikinui tampa artimiausiu žmogumi, į kurį galima atsiremti, sulaukti supratimo ir palaikymo. Tai virsta aistringa, kūniška meile. Jie gyvena ateities svajonėmis, ir trumpi išsiskyrimai tampa skausmingi. Kito romano veikėjo senio Doveikos gyvenimą pakeičia Monika. Jis, iki tol buvęs našlys, veda jauną ir gražią moterį. Pažintis su Doveika aukštyn kojomis apverčia ir Monikos gyvenimą. Nors ji yra išpuikus, nesirengia sunkiai ūkyje dirbti, kaip to norėtų Doveika, bet jam nieko kito nelieka, kaip sutikti su tuo, kad žmona yra jo</p>
--	--	--	--	---	--

				<p>Miško tema</p>	<p>akių šviesa, džiaugsmas, o ne namų šeimininkė, panirusi į kasdieninius darbus. Apakintas meilės Monikai, senis Doveika pasiryžęs suteikti jai tai, ką tik gali, paveržti, kad priklausytų tik jam. Deja, yra apgaunamas. Monikos išdavystė jį priverčia elgtis neprognozuojamai: jis griebiasi ginklo. Taigi abiejų moterų vaidmenys vyrų gyvenime yra akivaizdūs: Agnė Tiliui tampa moterimi, su kuria jis išgyvena pirmąją meilę, o Monika, trumpam sugražinusi Doveikai gyvenimo laimę, ją sudaužo.</p> <p>Kai kurių kritikų nuomone, brandžiausio lietuvių literatūros romano „Miškais ateina ruduo“ autorius M. Katiliškis plėtoja paralelę tarp nepriklausomos Lietuvos kaimo žmogaus ir miško. Jis praplečia filosofo A. Maceinos mintį, kad esame miško tauta. Pats rašytojas, nuo vaikystės jautęs ypatingą meilę miškui, supusiam tėviškę, jo vaizdu romane sujungia siužetą. Vaizduojami trys miško etapai tampa atraminiais taškais. Kūrinyje pradedamas miško kirtimo vaizdu. Tai išgyvenanti gamta jaučia sumaištį, nerimą, nes iš jos traukiasi gyvybė. Nusausinimo darbai- antroji miško naikinimo banga, simbolizuojanti žmogaus gyvenimo pokyčius, jo išėjimą iš senojo kaimo harmoningo gyvenimo į pasimetimo laiką, kai atėjūnai „atneša“ naktines išgertuves, muštynes. Rudenį ateina atomazga, kai kyla miško gaisras. Tai paskutinis liudijimas, kad uždara erdvė turi plėstis ,atsiverti pasauliui, nors dar nėra pasiruošusi. Taigi miškas tampa pokyčių Lietuvoje ir žmogaus dvasioje simboliu.</p>
--	--	--	--	-------------------	--

<p>Vytautas Mačernis</p>	<p>XX a. jauniausias lietuvių literatūros klasikas, išsiskyręs intelektualia laikysena, filosofiniu mąslumu, savo žemėje likęs žemininkas.</p> <p>Būdinga egzistencialistinė pasaulėjauta, kurios įdomiausias atstovas Vakarų Europoje – Albertas Kamiu ir jo kūrinys „Svetimas”. Egzistencialistai teigia, kad žmogui jį supantis pasaulis priešiškas ir nepažinus, kad jame nieko nėra pastovaus, o asmenybė pasmerkta kovai, kančioms ir galiausiai pražūčiai. Tai patvirtina ir V. Mačernis: <i>„Praeinančiam pasaulyje praeisiu, kasdien suduždamas, bet išdidus“</i> (trečias pavasario sonetas).</p>	<p>Poetinis žodis ištryško po juodu karo debesiu. II pasaulinio karo šmėkla sklandė virš Lietuvos, kai sukūrė pirmuosius eilėraščius, ir tėviškės laukuose aidėjo paskutiniai pabūklai, kai netikėtai žuvo. Sudužusių vertybių laikas atskyrė šį jauną menininką nuo idealizmo. Kūrybą persmelkia nerimas.</p>	<p>Vienintelis baigtas V. Mačernio kūrinys yra „Vizijos” (1939–1942 m.). Tai septynių eilėraščių ciklas su „Įžanga” ir „Pabaiga”. Poetas jį rašė labai jaunas, vos aštuoniolikos-dvidešimt vienerių metų. „Vizijų” turinį sudaro lyrinis pasakojimas apie išgyvenimus, kai lyrinio subjekto vizijas pažadina koks nors regimasis įspūdis. Regėjimuose dažnai matoma senolė, kuri lyrinį subjektą globoja, skatina kurti, ko nors siekti. Susitikimai su senosiomis gentimis ir senole sukelia ekstazę, ir autorius jaučiasi dalvaujantis šventiniame rituale.</p>	<p>Žmogaus laikysena katastrofų laikotarpiu</p> <p>Gimtųjų namų ir žemės svarba</p>	<p>Trumpai tegyvenusio poeto, pagarsėjusio intelektualia, vidinės egzistencijos nerimą išreiškiančia kūryba V. Mačernio poetinis žodis ištryško po juodu karo debesiu. Dėl kūrybą persmelkusio žemės motyvo prišlietas prie „žemininkų“ nespėjo tapti išeiviu, nes susiruošus trauktis iš Lietuvos gyvybę atėmė atsitiktinio sviedinio skeveldra. Karo dramatiškas laikotarpis „atkirto“ šį jauną menininką nuo romantikos ir idealizmo, panardino į filosofines gelmes. Eilėraščių cikle „Vizijos“ nerimo, nevilties momentai susipina su pastovių žmoniškų vertybių ilgesiu, gimtosios žemės poetizacija. Tai savotiška dvasinė poeto autobiografija, nes bundantis egzistencinis nerimas, brėkstanti nelemties ir sudužimo nuojauta čia atsiremia į tėviškės laukų ramybę, senos sodybos saulėtą rimtį ir pastovumą. Lyrinis subjektas prisimena čia gyvenusias gentis, savo senolę. Namuose spindi saulės langas grindyse, aidai ūkininko žingsniai, gesina svajonę „kasdienybės šaltas spindyls”. Iš tolimų, nežinomų kraštų atklysta erdvių klajūnai paukščiai, žvaigždės, mirties ledus pralaužus teka gyvybės upė. Erdvę praplečia laiko priešpriešos: iš senų paveikslų žvelgia rūtūs senolių veidai, šiaurės gentys senolių namuose kalba išdidžia tėvų tarne. Šioje aplinkoje išsisklaido lyrinio subjekto nerimas, pajaučiama vienybė su savo gentainiais: „Žinau, kad žemėje yra vieni namai, <...>/ Kur auga vien rugiai šviesių spalvų...“ Taigi žmogų gelbsti ryšys su žeme, namais ir protėviais.</p> <p>Labiliausiai žmogų sustiprina ir nežinios, beprasmybės akimirkomis palaiko ryšys su savo šaknimis: tėviške, namais, artimais žmonėmis. Ne kartą namus ir tėviškę priverstas palikti, tremtas, į Vakarus emigravęs lietuvis nepalūžo, nes tai nešė savo širdyje. Namų, tėviškės, gimtosios žemės svarbą atskleidžia ir patarlės: „Žmogus be tėvynės, kaip lakštingala be giesmės“, „Tėviškės dūmas už svetimą ugnį šviesesnis“. Neatsitiktinai toli nuo namų atsidūrusių rašytojų, poetų kūryboje jie tampa svarbiausiu motyvu, kurio griebiamasi, kad nepalūžtų. Praeities namų, laukų ir šeimos narių vaizdiniai kaip atsvara dramatiškai XX a. vidurio žmogaus, tapusio karo ir nepriklausomybės praradimo auka, būčiai atsiveria jauniausio lietuvių klasiko, filosofiškai gilaus poeto V. Mačernio eilėraščių cikle „Vizijos“. Šis gaudžiu lyrizmu paženklintas kūrinys gimsta 1939-1942 m., kurie atskiria lyrinį subjektą nuo romantikos ir priverčia širdį plakti nerimu,</p>
--------------------------	---	--	---	---	--

			<p>Metų“ sonetuose bandoma aprėpti visas galimas žmogaus buvimo pasaulyje situacijas ir vaidmenis.</p>	<p>Filosofinės gyvenimo prasmės paieškos. Dvasinio tobulumo paieškos. Laikinumo jautimas.</p>	<p>o „smilkiniais tiksent kančią“. Ir jei atmintyje, vizijose neišnirtų „gimtinis siaurės kelias“, „ saule degantys namai“, senolės žingsniai, per eilėraščių žmogų neatgimtų kartų kartos, jo dabartis taptų gniuždančia kančia be moralinių, dvasinių atramų. Septintoje vizijoje lyrinis subjektas atsiveria, kad „ išlikę širdyje anos legendos žodžiai kas vakaras suplėšo kasdienybės pančius ir varžtus“. Tad išlaikyta dvasinė jungtis su ta erdve, iš kurios išeiname į gyvenimą, ir tais, kurie į jį palydi, yra galingiausias stiprybės šaltinis.</p> <p>Sonetuose atsiveria būties problematiškumas, polinkis į filosofiją: nerimo, nežinios, sopulio būsenos(„Aš nebemoku, nebespėju, negaliu.../ ir man dažnai taip neramu, taip neramu.) Praeinančiame pasaulyje dūžtantis žmogus, apimtas praeinamumo svaigulio, išdidžiais mostais dalijanti gyvenimą į meilę ir neviltį, tamsą ir šviesą, teigiantis, kad galima gyventi neviltyje, tamsoje, vienišam. Dvasios, sielos gyvenimas tikresnis už realų. Siekdamas „aukštųjų akimirkų“, „spręsdamas gyvybės ir mirties lygtis su begale nežinomųjų“, „savo sielą, alkaną kaip žvėrį, maitindamas geriausiais žemės vaisiais“, „kęsdamas pažinimo troškulį“, būdamas „išmestas į klausimo kelius“, žmogus nuolat grumiasi su tingumą ugdančia prabanga, „negyvais daiktais“ ir stojiškai priima patirtį, „kas didėja nuolatos, tas tampa vienas“. Šiuo aspektu artimas romantizmui, garbina vienišumą, naktį. Tai pats autorius patyrė kaip žmogus.</p> <p>Lyrinis subjektas kaip V. Mykolaičio- Putino simbolistinėje lyrikoje eina per gyvenimą, lydimas mokslo ir meno pažinimo alkio. Jo kelionė ir ieškojimas niekada nesibaigia. Žmogus ima abejoti visomis tiesomis ir vertybėmis. Jis nežinantis, klausiantis.</p> <p>Laikas teka ateities linkme. Kaip XVII a. M. K. Sarbievijus barokinėje poezijoje, teigia, kad viskas žemėje laikina, nieko nėra pastovaus, amžina tik sielos kelionė Visatos diktuojamu ritmu ir laiku. Būtent laikas išryškina pasaulėvokos, ieškojimo, žemiškosios būties laikinumo problemas.</p>

<p>Česlovas Milošas</p>	<p>Česlovas Milošas (1911–2004) – žymus lenkų poetas, eseistas, literatūros istorikas, filosofas, vertėjas, kovotojas už laisvą žodį ir laisvą mintį, Nobelio literatūros premijos laureatas, svarbus Lietuvai intelektualas, bendros Europos idėjos puoselėtojas, Lietuvos–Lenkijos santykių glaudintojas. Vienas iškiliausių XX a. Europos ir Amerikos modernizmo autorių, lyginamas su Tomu Sternsu Eliotu (Thomas Stearns Eliot). Kartais vadinamas XX a. Dante. Per šį kūrėją mus pasiekia Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės dvasia, Adomo Mickevičiaus tradicija, nes modernizmo laikais tęsė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pasakojimą.</p>		<p>1955 m. Č. Milošas išspausdino „Isos slėnį“ – autobiografinių bruožų turintį romaną, kuriame pavaizduotas poeto gimtasis Nevėžio slėnis, atkurti vaikystės išgyvenimai, užfiksuoti atmintin įstrigę gimtojo krašto žmonės ir įvykiai.</p>	<p>Prisiminti mūsų tema.</p> <p>Sugrįžimas į vaikystės žemę.</p> <p>Lietuvos paveikslas</p> <p>Dvaro tema.</p>	<p>Žymus XX a. lenkų-lietuvių rašytojas, intelektualas, Nobelio premijos laureatas Č. Milošas autobiografiniu romanu „Isos slėnis“ po daugelio metų, praleistų Europoje ir Amerikoje, sugrįžta į mitologizuotą Lietuvą, prie Nevėžio krantų. Pats autorius teigė, kad tai „būdas atlikti autoterapijos procedūrą, norint pasitikrinti, ar atsivers užakusi poetinė gysla“.</p> <p>Rašytojas teigia, kad Europa prasideda iš mažųjų tėvynių. Tad jam visada rūpėjo Lietuva - istorinė ir mitologinė, poetinė ir politinė. Ji ir regima pagrindinio romano veikėjo- paties autoriaus prototipo- Tomo žvilgsniu. Jau pirmuose romano skyriuose atsiveria šio krašto unikalumas ir paslaptینگumas. Kaip ir pirmieji Lietuvą Europai pristatę autoriai, Č. Milošas pamini šio atšiauraus krašto miškus ir ežerus, kuriuose gausu žvėrių ir paukščių. Tačiau netrukus skaitytojas patenka į Isos slėnio erdvę, kurioje pilna velnių, jaunikaičiais persirengusių kipšų, laumių, nežemiškų būtybių, tvyro pagoniškoji dvasia: „Isos slėnis ypatingas tuo, jog čia yra daug velnių, daugiau negu bet kur kitur.“ Pasakojimą persmelkia mitas ir mitinio pasakojimo struktūra. Žmonės tiki burtais, paslaptimi, stebina gebėjimas su visomis būtybėmis sugyventi, jas pažinti ir prisijaukinti. Krašto paslaptینگumas, pagoniškumas, rodos, įsitvirtina jame. Pakėnas, Baltazaras, Masiulis ir kiti jaučia gamtos būtybių įtaką: „Velniai pasirinko kankinti visų pirma Baltazarą.“ Tokioje aplinkoje Tomas bręsta, įgyja žemės ir valstietiško gyvenimo patyrimus, gamtišką, natūralią vaizduotę. Būtent to vėliau rašytojui trūko gyvenant emigracijoje, baiminosi prarasiąs, pamiršiąs. Tad šis kūrinys-tai žvilgsnis į Lietuvą, kaip į savo šaknų, vaizduotės, kūrybos ištakų žemę.</p>
<p>Marius Ivaškevičius</p>	<p>Marius Ivaškevičius (g. 1973) – jauniausios lietuvių rašytojų kartos</p>		<p>M. Ivaškevičius išsiskiria nacionalinių mitų perkūrimo ir atnaujinimo užmojais. Savitu poetiniu</p>		<p>Pjesės personažai iškelia nepriklausomos Lietuvos tautines idėjas bei mitus: jūrinės valstybės idėją, Klaipėdos krašto atgavimą įprasmina Pokštas, raginantis atsigręžti „veidu į jūrą“, Atlantą perskridę aviatoriai Stasys ir Steponas ragina</p>

<p>atstovas, prozininkas ir dramaturgas, kino scenaristas, režisierius, talentingiausias nepriklausomybės laiko debiutantas.</p>		<p>stiliumi, įkvėptu pasakojamosios tautosakos, jis naujai prabyla apie Lietuvos istoriją, meilę tėvynei, idealizmą ir patriotizmą.</p>		<p>Tautos išlikimo idėja</p>	<p>valstybę atsigręžti „veidu į debesis“, Gerbutavičius ragina atsigręžti „veidu į meną ir estetizmą“ ir t. t. Pjesėje skatinama apmąstyti tautinės mitologijos vaizdinius: lietuvių kilmės, Vilniaus vadavimo, krepšiasvydžio ir kt.</p> <p>Geopolitiko Pakšto idėja sukurti svetur naują Lietuvą yra dramatos kompozicijos ašis, aplink ją sutelkiamas spalvingas tarpukario Lietuvos kultūrinis gyvenimas. M. Ivaškevičius vaizduoja kilnioms idėjoms gyvenimą paaukojusius vyrus ir moteris. Jų prototipai – literatūros klasikai Salomėja Nėris (Salė), Juozapas Albinas Herbačiauskas (Gerbutavičius), Oskaras Milašius (Oskaras), Vincas Mykolaitis-Putinas (Dainius) ir daugelis kitų garsių to meto asmenybių.</p> <p>Dramoje išradingai kuriamas kalbėjimo būdas balansuoja tarp stilizacijos ir parodijos. M. Ivaškevičius imituoja tarpukario intelektualinį bei buitinį kalbėjimą, pasitelkia daug svetimų „pramatymų“ – idėjų, citatų, remiasi tarpukario Lietuvos spauda, Salomėjos Nėries dienoraščiais, jos draugių atsiminimais ir t. t. Greta dokumentinių detalių naudojami stilizuoti tautosakos vaizdiniai (Slibinas komunaras-keturgalvis yra aliuzija į keturis komunistus, Slibinas literatas-trigalvis – aliuzija į „Trečią frontą“). Salė, nesulaukusi meilės iš tautą mylinčių vyrų, susižavi slibiniais – komunistais. Slibinai ją veža kaip nuotaką į Maskvą „antžmogiui“ – visa ryjančiam Slibinui Visaryjonyčiui (prototipas – Josifas Visarijonovičius Stalinas). Kaip nuotakos kraitis pridėdama ir visa tauta. Slibinas ją paima ir perskaito, atimdamas visą gyvybės energiją. Salės mirties momentas sutapatinamas su Lietuvos Nepriklausomybės praradimu, artėjančiais Antrojo pasaulinio karo sprogimais. Pjesės finale herojai suvokia, jog jų kartos idealizmas ir didžiosios idėjos – „pramatymai“ – istorijoje išliks tik kaip liūdnas utopinis pokštas: „Liūdna, kuomet iš pramatymų lieka tik pokštas pigus“.</p> <p>Jauniausios kartos prozininko režisieriaus dramaturgo M. Ivaškevičiaus debiutavusio XX a. pab. pjesėje „Madgaskaras“ aprašoma utopinė valstybės ir valstybingumo išsaugojimo idėja perkelti Lietuvą į Afriką. Šis originalios raiškos ironiškas ir groteskiškas kūrinys nukelia į XX a. pradžios pirmosios Nepriklausomybės jos praradimo laikotarpį atgaivina istorines asmenybes ir jų paveikslais sugriauna mąstysenos stereotipus originaliai pristato Lietuvą ir lietuvių nacionalinį charakterį kaip fenomeną. Mintį šiame kūrinyje aprašyti utopišką lietuvių išsaugojimo idėją nujaučiant tragišką Lietuvos likimą dramaturgas</p>
--	--	---	--	------------------------------	--

					<p>„pasiskolina“ iš geografo ir keliautojo Kazimiero Pakšto kurio prototipu pjesėje tampa Pokštas. Jo mintys ir veiksmai ir atskleidžia kad tauta stokoja vienybės yra konservatyvi pasyvi sėsli „prastos kokybės“. Štai pagrindinio veikėjo tėvai tampa pirmąją kliūtimi su kuria susiduria valstybės „gelbėtojas“. Jie priekaištauja sūnui dėl knygų skaitymo nes vertina tik fizinę ištvėrmę reikalingą darbams atlikti. Tolimesnėse idėjos „veidus atgręžti į jūrą“ propagavimo situacijose Pokštas patiria kad parapijiečiai žavisi jo kūnu o ne žodžiais ambasadorius Oskaras ir lakūnai Steponas ir Stasys susirūpinę savomis idėjomis. Planą išgelbėti Lietuvą sužlugdo ir Salė poetės Salomėjos Neries prototipas. Jos jausmingumas nepastovumas naivumas nuolatinis galvojimas apie kūną ir troškimas ištekėti galop nuveda pas antžmogį į Maskvą. Taip ironiškai dramaturgas interpretuoja poetės dalyvavimą delegacijoje vykusoje prašytis būti priimtiems į TSSR sudėtį. Ir visos šios veikėjų ydos bei silpnybės tampa tautos pražūties priežastimis. Jos nepavyksta sutelkti bendrai idėjai bendram tikslui. Galop ir pats Pokštas pabandęs tautą suvienyti Frenko tai yra krepšinio dėka pasirodo esąs kaip ir dauguma lietuvių nemokantis išgirsti kito nusprendžiantis už visus. Taigi M. Ivaškevičius pasinaudodamas autentiška medžiaga pasiūpa iš istorinių klaidų kurios sužlugdo valstybingumo išsaugojimo idėją. Ir toks savikritiškas požiūris į save buvo pirmas lietuvių literatūroje.</p>
Jurgis Kunčinas	Jurgis Kunčinas (1947–2002) – poetas, eseistas, vertėjas, vienas ryškiausių atkurtos Lietuvos nepriklausomybės prozininkų, pirmasis tapęs vakarietiško tipo rašytoju profesionalu.		Jurgio Kunčino „Tūla“ (1993) – tai romanas apie jausmus, laiką, Vilnių.	Maišto tema	<p>Savotišką individo maišto prieš sistemą formą atskleidžia vakarietiško tipo rašytojas, sovietmečio bohemos metraštininkas J. Kunčinas, prabilęs autentiška patirtimi. Romano „Tūlas“ pagrindinis veikėjas, priešingai nei tradiciniai maištininkai, renkasi ne atvirą kovą, o atsitraukimą, pabėgimą iš visuomenės, „saugios“ socialinės aplinkos. Jis -universiteto nebaigęs intelektualas, besimėgaujantis gyvenimo laisve ieškantis „gyvo“ gyvenimo“, vengiantis bet kokio artimesnio ryšio su žmogumi: „<i>Kažkuri Daševskos duktė vėl pagimdė (Viešpatie, vos nepasakiau-atsivedė) dar du vaikučius-teko mikliai nešti muilą.</i>“ Jis bevardis, neturi namų gyvena ten, kur lemia aplinkybės: pas naujai sutiktus pažįstamus, psichiatrinėje ligoninėje. Jo likimas avantiūriškas. Ir tokį gyvenimo būdą jis renkasi sąmoningai, kaip naują egzistencinę laikyseną. Tai aristokratiškas išdidumas, tarybinės tikrovės ignoravimas: valkatišku gyvenimu priešintis nuobodžiui, pavargimui, prie nieko „<i>neprisirišti mirtinai</i>“. Ir atsiskęs visuomenės ir „jos supratimu, „tvarkingo gyvenimo“ nejučia būtis</p>

				<p>Miesto tema</p>	<p>tuštumos, priešingai, išgyvena realybės pilnatvę. Tad šiuo atveju ,bėgant nuo namų, šeimos, turto, garbės, bėgama nuo suvaržymų, persekiojimo kontrolės absurdo į savo fantazijų ir išdidumo erdvę.</p> <p>XX a. paskutiniu metu dešimtmečiu pasirodžiusiame Vilniaus literatūrinės bohemos patriarcho Jurgio Kunčino romane „Tūla“ įamžintas mistifikuotas, mitologizuotas ir personifikuotas Vilnius. Jis veikia ir nulemia personažų likimus. Visi vaizduojami asmenys vienaip ar kitaip įrašyti į sužmogintą Vilniaus labirintą. Rašytojas , pats šį miestą laikęs labai brangiu, tapęs jo veidu ir menininku, į jį žvelgia į save panašaus bevardžio menininko- valkatos akimis. Prieš skaitytojo akis iškyla neįprastas, tarsi iš išvirkščios pusės, miesto vaizdas. Jis -herojaus savasties dalis: čia realizuojasi jo gyvenimas. Tad Vilniaus paveikslas kuriamas, žygiuojant konkrečiomis gatvėmis, aptariant užrašus ant sienų, prisimenant nugyventą laiką ir santykius su Tūla. Tai skaudė sovietinė aplinka, teigianti susvetimėjimo jausmą : skurdūs rajonai , lūšnos, tamsios gatvės , kapinės, valkatos. Vilnius nebetekęs ankstesnio natūralumo , visuomet parūkavęs, jame baugina „<i>tamsios Užupio iščios</i>“. Per miesto vaizdinį atsiveria socialistinio gyvenimo realybė : vietovardžiai (Gruševka, Vinogradovka, Cibuliovka), socialinis, etnis („, o kitą pavadino rusu, nors tai ir buvo pats tikriausias rusas nuo Vologdos“), kultūrinis („<i>Moralės policininkė Liubovė Graždanskaja kalba lietuviškai, sklandžiai, su pastebimai rusiškai lenkišku akcentu</i> „), lingvistinis („ <i>Pošiol ty na ochotu!</i> „) kontekstas. Svarbiausias herojui Užupis ir Senamiestis, Neris, Vilnelė, Bekešo kalnas , kas atliepia personažo neįmanomos meilės jauseną. Herojus su miestu nejaučia tapatumo, skeptiškai reaguoja į bendraamžių kalbas apie jausmus jam. Vienintelis sakralus akcentas -bažnyčios ir jų bokštai , kurie „<i>priverčia galvą užversti aukštyn</i>“, matyti vertybes ,išgyventi laisvės pojūtį. Deja, vyrauja žemiškasis gyvenimas, chaotiškas, nudvasėjęs, prisitaikėliškas. Taigi romane gausios Vilniaus detalės, keturi herojų per jį vedantys maršrutai atkuria vėlyvojo sovietmečio atmosferą, socialinio gyvenimo margumą ir prieš sistemą maištaujančio žmogaus lemtį.</p> <p>J. Kunčino - modernaus XX a. pabaigos menininko, žmogaus legendos- romane „Tūla“ sovietmečio fone iškyla bene subtiliausias moters portretas lietuvių literatūroje. Valkataujantis, prieš sistemą benamystėje maištaujantis bevardis romano herojus išgyvena trumpą meilės istoriją, virtusią tyru prisiminimu -vieninteliu beviltiško gyvenimo prasmės ženklu. Iš realaus paties J. Kunčino patyrimo į jo kūrybą atėjęs Tūlos paveikslas iškyla tai kaip vizija, tai kaip reali moteris. Veikėjo gyvenimas skyla į „iki Tūlos“ ir „po Tūlos“. Gyvenimas „iki“ „<i>nebuvo nei sklandus, nei malonus, nei lengvas. Toks drėgnas, liūdnas gyvenimas <...>, kur esu šiukšlė tarp tviskančių kiemų bei rūmų</i>“. Ir nors susitikimui su Tūla buvo skiriama tik savaitė , bet tai tikras nesumeluotas jausmas, kuris</p>	<p>Moters paveikslas ir vaidmuo</p>
--	--	--	--	---------------------------	--	--

					<p>tampa atrama ir valkataujant, ir alkoholikų gydykloj, girtuoklių kalėjime. Savaitė meilės nušviečia visą likusį herojaus gyvenimą, sujauktoje vertybių skalėje priverčia kitaip sudėlioti akcentus: „<i>O Tūla vis išnyra iš minios gatvėje, iš upelės vilnės, nukrenta kaip klevo lapas<...>. Juk tai ji priverė mane atsisipirti kojom nuo dumblino dugno, pasipurtyti ir bent apsidairyti aplinkui.</i>“</p> <p>Nepritapęs prie „padorios ir tvarkingos visuomenės“, pasakotojas pasijunta su Tūla vertinamas, nes nereikia taikytis, pataikauti, tiesiog „<i>nebuvo gėda prieš ją</i>“. Deja, lemtingas susitikimas tarsi iš anksto pasmerktas. Nėra jokio materialaus tvirto pagrindo, tiesiog susitiko „<i>du jau nebijantys ką nors prarasti žmonės, kurie nieko pernelyg nebesitiki nei iš pasaulio, nei iš savęs, džiaugiasi tuo, kas duota</i>“. Tačiau net po išsiskyrimo susitikus prabėgus septyneriems metams vis dar „<i>šilta banga plūstelėjo iki kulnų</i>“. Tūlos- moters, meilės, tyrumo ir tikrumo- vizija dirgina vaizduotę, rikdo dvasią. Jie jaučiasi stiprūs, nes myli pačią meilę. Mylimasis ja grožisi, žavisi, ji tampa estetinė ir etinė vertybe. Pagaliau Tūlą amžinai praradus herojaus dvasia sklendo virš jos kaip šikšnosparnis. Tad šiame socialistinės realybės ir menininko konfliktą atskleidžiančiame romane moteris tampa tikrųjų vertybių, tyro jausmo ir saugumo garantu.</p>
<p>Marcelijus Martinaitis</p>	<p>XX a. antrosios pusės poetas, išsiskirijęs agrarinėje kultūroje, eseistas, vertėjas. 1975 m. „Poezijos pavasario“ laureatas, 1998 m. Nacionalinės kultūros ir meno premijos laureatas.</p>	<p>Marcelijus Martinaitis priklauso tam laikui, kai agrarinės kultūros ištakos buvo griauamos, naikiamos. Buvo sunaikintas ir gimtasis Marcelijaus Martinaičio kaimas, namai, už tad poetas jaučiasi esąs žmogus be tikrųjų namų (tėviškės). Jo prisiminimuose vis iškyla <u>gimtinė, namai, į juos ir iš jų vedantis kelias, žemė</u>, vaikystė, tylą. Tai ir yra pagrindiniai jo kūrybos ir jausmų <u>orientyrai</u>. Marcelijaus Martinaičio poezija, anot kritiko Kęstučio Nastopkos, <u>apima viską, ką patiria žmogus savo kelyje, nuo lopšio iki kapo</u>. Poetui nesvetimos</p>	<p>„Kukučio baladės“, Poetas save suvokia kaip agrarinės kultūros atstovą, išgyvenusį jos žlugimą. Naivia sąmone prisidengus, intelektualiai apmąstoma gyvenimo vertė ir prasmė, kuriama savita, liaudišką etika pagrįsta vertybių sistema: vertę gauna naivumas, sugebėjimas pagailėti, ašara, skaudėjimas. Folkloro personažas – žemaitis Kukutis yra archainės sąmonės fenomenas, depersonalizuota keistuolio figūra šiuolaikiniame pasaulyje, kuri išreiškia dvejoją poeto pasirinkimą.</p>	<p>Maištas. Žmogaus santykis su sovietine ideologija. Atsisveikimas su tradicine kultūra. Lietuvos istorijos atspindžiai. Žemdirbių kultūra ir pasaulis. Tautinės vertybės – Tėvynė, žemė,</p>	<p>Baladėse jungiami du laikai – realus ir mito, tarp kurių Kukutis laisvai keliauja. Kukučio ir kitų personažų naivumas slepia gilią išmintį – prisidengę kvailio kauke, personažai gali pasakyti tiesą. Tai gana tipiškas vadinamosios ezopinės kalbos, rašytojų išlavintos sovietmečiu, pavyzdys – tokiau užmaskuotu būdu prabylama apie istorinę ir kultūrinę tautos savimonę, netiesiogiai kritikuojamas gyvenamasis laikas. Folkloro personažas – žemaitis Kukutis yra archajinės sąmonės fenomenas, depersonalizuota keistuolio figūra šiuolaikiniame pasaulyje ir išreiškia dvejoją poeto pasirinkimą: archetipinės išminties ir psichologinio rezervato apsiginti nuo režimo.</p> <p>Pagrindinis personažas Kukutis yra savarankiškas veikėjas, kuris neturi žmogiškojo pavidalo. Jis savaip suvokia įvairiausias situacijas, jas dažnai išreiškia pajuokavimais. Kukučio kilmės galima ieškoti žemaičių tautosakoje, kurioje jis kaip humoristinis personažas. Be to, kartais ir pats žemaitis retkarčiais vadinamas kukučiu. Martinaičio Kukučių galime vadinti ne veikėju, o kauke, kuri kaskart vis kitokia. Autorius suvokia Kukučių kaip žemaitiškos pasaulėjautos, kaip amžinos „žemdirbio dvasios“ įprasminimą. Senose lietuviškose</p>

		<u>mintys ir apie mirtį, išnykimą, bet jos žmogaus nesekina, o atvirkščiai – taurina, grūdina, nes tai yra realybė, kurioje žmogus gyvena.</u>		motina, kalba, žodis.	<p>pasakose nėra ribos tarp mirties ir gyvybės, nes mirę gali prisikelti, nėra ribos tarp galimo ir negalimo. Tokią ypatingą poetinę laisvę patiria ir M. Martinaičio Kukučis.</p> <p>Veikėją galime vadinti kvaiileliu – išminčiumi. Kukučio poelgiuose kiekvieną kartą nereikia ieškoti perkeltinės prasmės, juos kartais reikia palydėti su šypsena ir vaizduotės išradingumu. Ir visgi poeto eilėraščiuose Kukučio kalba – vienas ryškiausių ezopinės kalbos variantų. Šis moderniame pasaulyje nesusivokiantis, keistai besielgiantis personažas įkūnija tam tikras rezistencijos prieš sovietinį režimą idėjas.</p>
Judita Vaičiūnaitė	Moderni XX a. II pusės miesto ir jo kultūros poetė, elegantiško žodžio meistrė.	Gimė Kaune, intelektualioje gydytojo šeimoje. Poetė nuolat stebėjo aplinką — kartais ją sudomindavo koks nors patrauklus reljefas, architektūros detalė, žmogaus eisena ar išgirstas muzikos akordas, ji gebėdavo fiksuoti tai, kas aplinkui. Tačiau tai ypatingas stebėjimas — ji nematydavo, kas bjauru, nešvaru ar nemalonu, o tai, kas gražu, suteikia vilties, įkvepia kūrybai. Dažnai tokie pojūčiai ir virsdavo eilėmis. Poetinė J. Vaičiūnaitės braižą formavo ne tik perskaitytų žymių ar mažiau žymių poetų kūryba, bet ir prozos knygos, taip pat ne viena meno sritis. Vaikystėje būsimoji poetė lankė muzikos mokyklą, vaizduotę žadindavo įvairūs koncertai. Darė įtaką filmai, atskiri kadrai	Juditos Vaičiūnaitės kūryba – tai poezija, kurioje susipina miesto, istorijos, kultūros temos. Dvidešimto amžiaus kūrėja yra miesto poetė. Senamiesčio, senų daiktų apsuptyje jos eilėraščio žmogus tampa nesibaigiančios ir nuolat pasikartojančios istorijos dalimi. Šie kūrybos bruožai ryškūs eilėraščių rinkiniuose „Debesų arka“, „Pilkas šiaurės namas“, „Smuikas“. J. Vaičiūnaitės poeziją galima vadinti eilėraščiaisiais situacijomis, kurios turi realų išeities tašką, tampantį kūrinio pagrindu.	<p>Miesto tema.</p> <p>Istorijos tema.</p> <p>Meilės tema</p> <p>Grožio, estetikos idėja</p>	<p>Miestas-meno kūrinys. Atgaivina senąją istorinę atmintį ir vaizduoja naują buitį, senus namus, architektūros detales, kiemus, skverus, miesto gyventojus, jų papročius. Istorija, mitai, praeitis-pagrindiniai svertai, leidžiantys žmogui išsaugoti tai, kas svarbu, brangu. Istorinių asmenybių poetizavimas.</p> <p>Meilė ir aistra, pilna grožio, nerimo ir pražūties. Bet ji gali būti ir nuodėminga, ir draustas džiaugsmas, ir viską nuplaunanti liepsna bei praradimo skausmas, vienatvė, tylą. Ir begalinė ištikimybė, laukimas, vaikiškas patiklumas, graudulys, švelnumas.</p> <p>Muzika, tapyba, architektūra, meno pasaulio įvaizdžiai. Jie estetizuoja pilką kasdienybę, padeda poetei regėti grožį, nereikšmingą smulkmeną paversti estetiniu išgyvenimu.</p> <p>Miesto kultūros poetės Juditos Vaičiūnaitės lyrikoje pabrėžiama kiekviename didmiesčio augale slypinčios gyvybės grožio pajauta. Gamta, kaip ir H. Radauskas, poetė vaizduoja gyvybingą, veržlią. Pavyzdžiui, eilėraštyje „Saulėgraža“ statybvietėje išaugusi gėlė personifikuojama, sakoma, kad ji turi indėniško kraujo, simbolizuojančio laisvą dvasią, nevaržomumą. Eilėraščio lyrinis subjektas žavisi šia karališka saulėgraža, kuri tarsi sujungia senąjį miestą (minimi viduramžiai, barokas) ir statomą modernųjį Vilnių. Galima teigti, kad J. Vaičiūnaitė atvėrė urbanizuotoje aplinkoje slypintį gamtos grožį.</p>

		(kino seansai pas poną Mikalaušką vaikystėje), teatras, baletas, meninės fotografijos, muzikos kūrinio formos išbaigtumas, monumentalūs architektūros statiniai ir visa kita, kas susiję su meno pasauliu.			
--	--	--	--	--	--